

FUE

NYE SPROGSTØTTEMODELLER TIL ERNÆRINGSASSISTENTUDDANNELSEN

METODEKATALOG OVER DIGITALE, ANALOGE
OG LOVBASEREDE SPROGSTØTTEMODELLER

FORORD

Dette katalog over nye sprogstøttemodeller for ernæringsassistentuddannelsen er resultatet af et udviklingsprojekt, som FUE – Fagligt Udvalg for Ernæringsassistentuddannelsen – iværksatte i slutningen af 2024. Baggrunden for projektet er, at vi på ernæringsassistentuddannelsen oplever, at mange tosprogede elever kommer til uddannelsen med gode praktiske forudsætninger – men også med sproglige udfordringer, der besværliggør elevens muligheder for at opnå kompetencemålene i uddannelsen.

Udviklingsarbejdet er gennemført af en udviklingsgruppe bestående af udbydere af ernæringsassistentuddannelsen, sprogeksperter fra CLAVIS sprog & kompetence under projektledelse af Margit Helle Horn Thomsen, mhtconsult, og bygger på en omfattende sprogbehovsanalyse blandt tosprogede elever med input fra undervisere, oplæringssteder og andre fagpersoner samt på et bredt erfaringsgrundlag hos skoler, oplæringssteder, CLAVIS og mhtconsult om sprogstøttemetoder.

En vigtig erkendelse i projektet har været, at sproglige udfordringer for elever på uddannelsen ikke kan afhjælpes gennem én generel metode. Udfordringerne opstår i forskellige situationer og kræver forskellige løsninger. Derfor tager katalogets modeller udgangspunkt i konkrete problemstillinger i undervisning og oplæring og peger på metoder, der kan tilpasses den konkrete situation og udfordring.

Formålet med projektet har været at udvikle konkrete og operative sprogstøttemodeller, som både skoler og oplæringssteder kan bruge til at understøtte tosprogede elever i at gennemføre uddannelsen til ernæringsassistent. Modellerne er en hjælp for nogle skoler, oplæringssteder og elever – for andre er de fuldstændigt afgørende for, at gennemførelsen på uddannelsen forbedres.

Kataloget præsenterer sprogstøttemodeller opdelt i:

- digitale støttemodeller
- analoge støttemodeller
- lovbaserede og strukturelle støttemodeller

Modellerne spænder bredt ift. metoder og værktøjer. Der arbejdes med alt fra ordforråd og visuelle værktøjer over alternative læringsformer til udvidede introforløb. Modellerne kan med fordel bruges til en bred gruppe af elever, hvor flersprogethed blot er en af de mulige sproglige udfordringer. FUE ser kataloget som et dynamisk redskab, hvis metoder kan inspirere og videreudvikles i takt med, at uddannelsen og elevgruppen udvikler sig. Målet er at styrke den fælles indsats blandt undervisere, oplæringsansvarlige, kolleger og elever, så flersprogethed bliver en ressource – og ikke en barriere for faglig udvikling og gennemførelse.

Vi håber, at kataloget vil inspirere til praksisnære tiltag, styrket samarbejde og nye perspektiver på sproglig støtte i erhvervsuddannelserne.

FUE – Fagligt Udvalg for Ernæringsassistentuddannelsen
Marts 2026

Det nærværende materiale er udarbejdet for Fagligt Udvalg for Ernæringsassistentuddannelsen (FUE) som led i udviklingsprojektet "Fokuseret indsats om sprogstøtte". Projektet er udført af mhtconsult i samarbejde med CLAVIS sprog & kompetence under projektledelse af Margit Helle Horn Thomsen fra december 2024 til september 2026.

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	6
<i>SPROGBEHOVSANALYSE TIL AT FORSTÅ OG AFHJÆLPE TOSPROGEDE ELEVERS UDFORDRINGER.....</i>	<i>6</i>
<i>ACTION LEARNING TIL SAMSKABELSE OG KVALITETSSIKRING</i>	<i>7</i>
HVAD ER RELEVANT OG REALISTISK SPROGSTØTTE?	8
<i>SPROGSTØTTEMODELLER UD FRA OPLEVEDE UDFORDRINGER.....</i>	<i>8</i>
BEHOV FOR BREDERE DEFINITION AF SPROGLIGE UDFORDRINGER	9
<i>UDFORDRINGER MÅ BESKRIVES UD FRA FLERE KATEGORIER.....</i>	<i>10</i>
SPROGSTØTTE I DEN FAGPÆDAGOGISKE PRAKSIS	11
<i>AT FORSTÅ FØRFAGLIGT SPROG.....</i>	<i>12</i>
<i>TRANSLANGUAGING OG FLERSPROGETHED SOM FAGLIGT VILKÅR.....</i>	<i>13</i>
<i>INSTRUKTIONSFORSTÅELSE ER EN UDFORDRING</i>	<i>14</i>
BESKRIVELSESSKABELON I FLERE TRIN	17
SPROGSTØTTEMODELLER I METODEKATALOGET – EN OVERSIGT	19
A. DIGITALE STØTTEMODELLER	21
<i>SPROGSTØTTEMODEL 1) – DEN DIGITALE MADORDBOG</i>	<i>22</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 2) – APPEN WORK/dPLAYS.....</i>	<i>26</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 3) – KVIK-VIDEO TIL VISUEL</i>	<i>31</i>
<i>MADINSTRUKTION</i>	<i>31</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 4) – SPROGSCREENING.....</i>	<i>35</i>
B. ANALOG STØTTEMODELLER.....	38
<i>SPROGSTØTTEMODEL 5) – DIALOGISK SPØRGETEKNIK.....</i>	<i>39</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 6) – INTERKULTUREL MADDIALOG.....</i>	<i>44</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 7) – MINDMAPPING</i>	<i>47</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 8) – FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING.....</i>	<i>54</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 9) – SPROGFORENKLING VIA</i>	<i>58</i>
<i>STILLADSERING OG MODELLERING</i>	<i>58</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 10) – TRANSLANGUAGING</i>	<i>62</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 11) – PORTFOLIO SOM SPROGSTØTTENDE LÆRINGSREDSKAB.....</i>	<i>69</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 12) – PERSONAS TIL SUPERVISION OG ELEVVEJLEDNING</i>	<i>73</i>

C. LOVBASEREDE OG STRUKTURELLE STØTTEMODELLER	77
<i>SPROGSTØTTEMODEL 13) – UDVIDET INTRODUKTIONSFORLØB.....</i>	<i>78</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 14) – GF+ FORLØB</i>	<i>83</i>
<i>SPROGSTØTTEMODEL 15) – FVU FORLØB</i>	<i>87</i>
BILAGSMATERIALE.....	92

INDLEDNING

Dette metodekatalog over 15 nye sprogstøttemodeller til ernæringsassistentuddannelsen er resultatet af et udviklingsarbejde, som under titlen "Fokuseret indsats om sprogstøtte" er udført for Fagligt Udvalg for Ernæringsassistentuddannelsen (FUE). Metodekataloget indeholder konkrete og operative redskaber og metoder, som på udbyderskoler og oplæringssteder kan understøtte tosprogede elever i uddannelsen til ernæringsassistenter. Udviklingsarbejdet er udført af mhtconsult i samarbejde med CLAVIS sprog & kompetence under projektledelse af Margit Helle Horn Thomsen, der tidligere har foretaget en større undersøgelse af sproglige udfordringer inden for ernæringsassistentuddannelsen.

Som et af hovedresultaterne i den tidligere undersøgelse pegede både skoler og oplæringssteder på den skærpede rekrutteringssituation i branchen og dermed på det voksende behov for at uddanne flere ernæringsassistenter. Derfor gav det forholdsvis store uddannelsesfrafald blandt tosprogede elever anledning til bekymring. Frafaldet blev især begrundet med tosprogede elevers dansksproglige udfordringer. Undersøgelsen konkluderede imidlertid, at frem for at betragte udfordringerne som en bremseklods for tosprogede elevers uddannelse, var det vigtigt at forstå udfordringerne som **et særligt læringsbehov**¹.

SPROGBEHOVSANALYSE TIL AT FORSTÅ OG AFHJÆLPE TOSPROGEDE ELEVERS UDFORDRINGER

I den tidligere undersøgelse var udbyderskoler og oplæringssteder generelt positivt stemt, når det gjaldt om at imødekomme tosprogede elevers særlige læringsbehov. Men der var samtidig stor usikkerhed om, hvordan man bedst og mest effektivt kunne afhjælpe især sproglige udfordringer blandt eleverne. Derfor blev det anbefalet, at ernæringsassistentuddannelsen blev underkastet en sprogbehovsanalyse, der er en metode til at analysere de udfordringer og behov, som ved nærmere eftersyn viser sig i forskellige sproglige og kommunikative situationer i skoleperioder og oplæringsperioder. En sprogbehovsanalyse kan blandt andet differentiere de sproglige behov og hjælpe til at afklare, hvordan hverdagssproglige, fagsproglige og førfaglige udfordringer spiller sammen i den konkrete kommunikation i såvel teoretisk undervisning som i praktisk oplæring.

På denne baggrund blev det aktuelle udviklingsarbejde indledt med en sprogbehovsanalyse blandt tosprogede elever samt repræsentanter fra skoler og oplæringssteder med udgangspunkt i en række spørgsmål og problemstillinger:

- Hvad er sproglige udfordringer, og hvordan kommer de konkret til udtryk i undervisning og oplæring?
- Er der altid tale om dansksproglige udfordringer, eller kan en udfordring også handle om kommunikation i bredere forstand?

¹ Jf mhtconsult (2022): "Sproglige udfordringer i ernæringsassistentuddannelsen. Resultater og anbefalinger fra en kvalitativ undersøgelse".

- Kan sproglige udfordringer dække over andre forhold som kulturforskelle og organisatoriske strukturer på skoler og arbejdssteder?
- Hvordan håndterer skoler og oplæringssteder udfordringerne i dagligdagen?
- Hvordan håndterer tosprogede elever og dansksprogede elever udfordringerne?
- Hvilke konsekvenser har udfordringerne for tosprogede elevers uddannelsesforløb?
- Hvilke konsekvenser har udfordringerne generelt for undervisning og oplæringssituationer?
- Hvad kan der gøres, og hvordan kan det gøres?

ACTION LEARNING TIL SAMSKABELSE OG KVALITETSSIKRING

På grundlag af refleksionerne og resultaterne fra den indledende sprogbehovsanalyse er der udviklet en bred vifte af konkrete sprogstøttemodeller, som er nærmere beskrevet i dette metodekatalog. Udviklingsarbejdet har igennem hele udviklingsperioden været tilrettelagt som et **action learning forløb**. Dette design bygger for det første på idéen om at skabe en tæt vekselvirkning mellem analyse og praksistestning af nye løsningsmodeller inden for et givet område. Action learning tilgangen sikrer for det andet, at analytikere og praktikere indgår i en **samskabelsesproces**, hvor viden, udvikling, praksiserfaring og tilpasning gensidigt understøtter hinanden og giver grobund for bæredygtige løsninger.

Udviklingsarbejdet er således sket i et tæt samspil mellem udviklingsgruppen og en ernæringsfaglig testgruppe, som fra starten er blevet anbefalet af FUE's styregruppe for udviklingsarbejdet. På styregruppens foranledning har testgruppen omfattet tre udbyderskoler, som dels har bidraget med viden og erfaring om sproglige udfordringer i den indledende sprogbehovsanalyse - og dels har testet og kvalitetssikret de løbende udviklingsresultater. Den samlede testgruppe har bestået af faste medarbejderteams fra:

- Mercantec i Viborg
- ZBC i Roskilde
- HRS i København

Hvert team har repræsenteret brede og solide erfaringer i forhold til undervisning i de forskellige ernæringsfaglige discipliner såvel som pædagogisk-didaktiske praksisser, vejledning, danskundervisning samt – ikke mindst – tætte samarbejdsrelationer til oplæringssteder og oplæringsansvarlige.

HVAD ER RELEVANT OG REALISTISK SPROGSTØTTE?

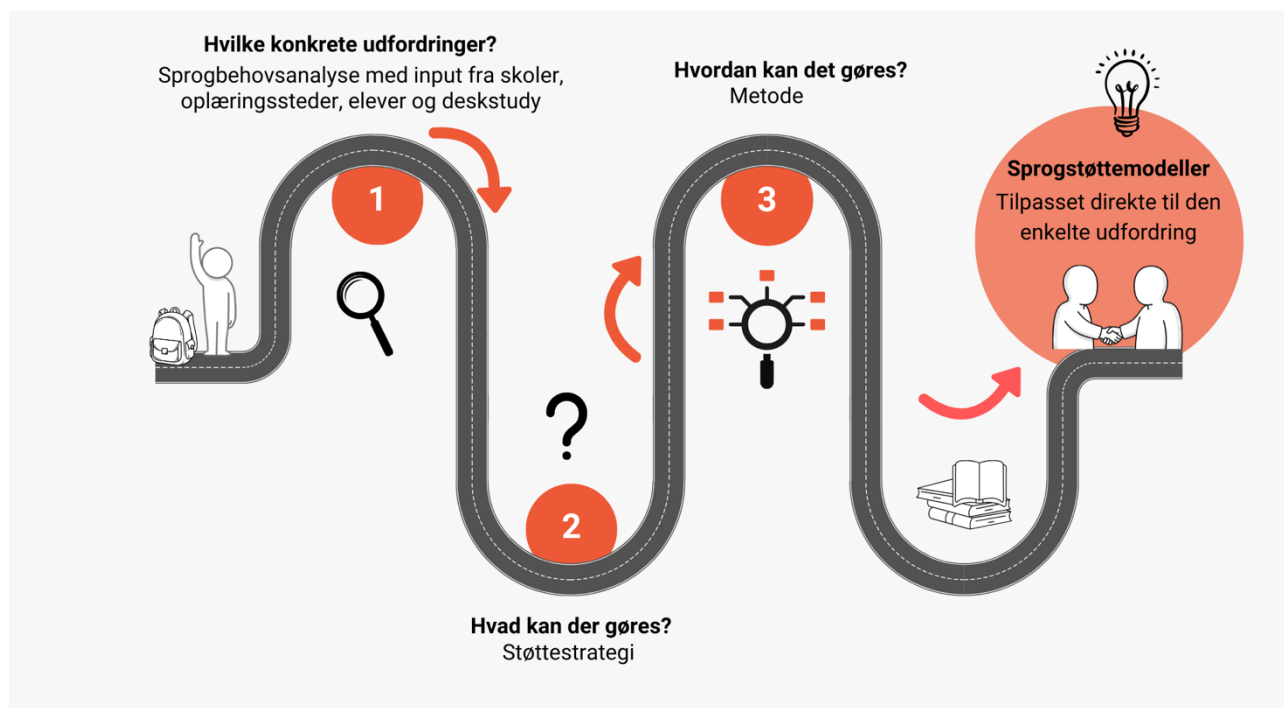
Den indledende sprogbehovsanalyse har endvidere rejst spørgsmålet: hvad er egentlig en **relevant** og **realistisk** sprogstøtte. Der er i tidens løb udviklet et væld af sprogstøttende redskaber og metoder. Men hvis redskaberne og metoderne er for vanskelige at omsætte i praksis, vil de ikke komme til nytte. Er de for overordnede og generelle i deres form, er det tvivlsomt, om de bliver udmøntet i en praktisk støtte til såvel tosprogede som dansksprogede elever med støttebehov i undervisning og oplæring.

I det nærværende udviklingsarbejde lød opgaven oprindeligt på at udvikle én sprogstøttemodel. Den indledende sprogbehovsanalyse viste imidlertid hurtigt, at de faktiske udfordringer næppe kan afhjælpes ud fra én sprogstøttemodel eller et overordnet metodekatalog over redskaber og metoder til en generel sprogstøtte. Det er i stedet vigtigt at få en nærmere forståelse for, hvordan den enkelte udfordring virker, hvorfor og i hvilke situationer den opstår.

SPROGSTØTTEMODELLER UD FRA OPLEVEDE UDFORDRINGER

Udviklingen af målrettede sprogstøttemodeller skal altså ikke starte i eksisterende sprogstøttemetoder, men derimod i den enkelte udfordrings **virkemåde og kontekst**. Det indebærer, at forskellige udfordringer vil kræve forskellige redskaber og metoder. Det betyder også, at undervisere, oplæringsansvarlige og tosprogede elever kan have forskellige oplevelser af en udfordring og dermed også forskellige forslag til, hvordan udfordringen kan imødegås. Derfor har udviklingsarbejdet bygget på følgende antagelser:

- Sprogstøttemodellerne udspringer direkte af de udfordringer, som såvel tosprogede elever som skoler og oplæringssteder oplever i uddannelsen.
- De anbefalede støttestrategier og støttemodeller tager direkte udgangspunkt i den enkelte udfordrings virkemåde og kontekst.
- Forskellige udfordringer kalder på forskellige sprogstøttemodeller.
- Sprogstøttemodeller vil i hovedreglen kræve en indsats fra både undervisere, oplæringsansvarlige, tosprogede elever og dansksprogede elever.
- I mange tilfælde vil sprogstøttemodellerne være relevante både for tosprogede og dansksprogede elever, som kan opleve tilsvarende udfordringer i undervisning og oplæring.

BEHOV FOR BREDERE DEFINITION AF SPROGLIGE UDFORDRINGER

Et videre spørgsmål i udviklingsarbejdet har været, hvorvidt sproglige udfordringer altid vedrører tosprogede elevers rent dansksproglige færdigheder. Sprogbehovsanalysen har netop tydet på, at dansksproglige udfordringer ikke sjældent går hånd i hånd med bredere kommunikative problemstillinger og i nogle tilfælde også interkulturelle problemstillinger, der næppe kan henføres til en sproglig dimension. Når udfordringer bliver defineret bredere, bliver det samtidig relevant at **udvide synsfeltet til dansksprogede elever**, som kan dele både kommunikative, videnskæssige, begrebsmæssige og skolekulturelle udfordringer med tosprogede elever.

Set ud fra både et oplæringsperspektiv, et undervisningsperspektiv og et elevperspektiv kan det således dreje sig om andre udfordringer og støttebehov, selv om den sproglige dimension næsten altid spiller en rolle. Der kan for eksempel være tale om kommunikative situationer, hvor de anvendte fagudtryk er velkendte for tosprogede elever, men hvor selve dialogen og kommunikationsformen i undervisningen eller køkkenet blokerer for en forståelse af opgaver og arbejdsprocesser. Der kan også være tale om manglende kendskab til generelle skole- og uddannelseskulturer i det danske uddannelsessystem såvel som interkulturelle problemstillinger, hvor kulturelle forskelle i adfærdsmønstre og omgangsformer virker som en stopklods for den faglige kommunikation og forståelse.

Begrebet sprogstøttemodel dækker herved over en bredere forståelse og definition af sproglige udfordringer. Dels er det relevant at skelne mellem hverdagssproglige, førfaglige og fagsproglige udfordringer – og dels vil den sproglige dimension ofte gå hånd i hånd med andre dimensioner som kultur, kommunikationsformer, pædagogiske strukturer og læringstilgange mv.

Det er blandt andet værd at lægge mærke til, hvordan **organisatoriske og strukturelle rammer** på både skoler og oplæringssteder kan hæmme tosprogede elevers faglige læringsproces. Det gælder ikke mindst den tidsmæssige dimension, hvor en presset undervisnings- eller produktionsplan ikke altid levner undervisere og oplæringsansvarlige den fornødne tid til at sikre, at eleverne har overblik over opgaver og arbejdsprocesser. Ofte kan manglende tid til opgaveløsningen forveksles med en mangelfuld dansksproglig forståelse, selv om udfordringen snarere er en tidsorganisatorisk og kommunikativ stressfaktor.

Samlet lyder konklusionen, at dansksproglige udfordringer blandt tosprogede elever ikke sjældent er sammenflettet med andre problemstillinger, som ikke umiddelbart løses gennem indsatser som ekstra almen danskundervisning. Når de dansksproglige udfordringer indgår i et mere komplekst samspil med andre udfordringer, bliver der ofte behov for løsningsmodeller, der samlet retter sig både mod tosprogede og dansksprogede elever, undervisere, oplæringsansvarlige, kolleger mv. i en mere gensidig problemløsning og læringsindsats.

UDFORDRINGER MÅ BESKRIVES UD FRA FLERE KATEGORIER

På denne baggrund indeholder metodekatalogets beskrivelsesskabelon² en rubrik, hvor den enkelte udfordring henføres til en eller eventuelt flere **indsatskategorier**. Valget af indsatskategori har netop betydning for det videre valg af støttestrategi og metode i den enkelte sprogstøttemodel. Skemaet neden for fremstiller de 5 indsatskategorier, der benyttes i beskrivelsesskabelonen. Nogle udfordringer vil i sprogstøttemodellerne handle om flere indsatskategorier.

² Se den anvendte beskrivelsesskabelon nedenfor.

5 INDSATSKATEGORIER TIL BESKRIVELSE AF UDFORDRINGERNE

DANSK SPROGLIGHED	KOMMUNIKATION	PÆDAGOGIK	INTERKULTUREL FORSTÅELSE	ORGANISERING OG STRUKTUR
Denne kategori dækker over udfordringer, der decideret vedrører manglende eller mangelfulde dansksproglige færdigheder	Denne kategori dækker over udfordringer, der vedrører kommunikative situationer og forståelsesbarrierer i en bredere forstand end det rent dansksproglige	Denne kategori dækker over udfordringer, der vedrører selve de pædagogiske og didaktiske tilgange til den faglige undervisning	Denne kategori dækker over udfordringer, der vedrører interkulturelle forskelle i traditioner, omgangsformer, skolekulturer og autoritetsopfattelser	Denne kategori dækker over udfordringer, der vedrører strukturelle og organisatoriske forhold i uddannelsen og erhvervsskolesystemet

SPROGSTØTTE I DEN FAGPÆDAGOGISKE PRAKSIS

Der findes mange forskellige tilgange til sprog læring og effektiv sprogstøtte. Det afhænger blandt andet af det sprogfokus, der lægges til grund for den pædagogiske, didaktiske og læringsmæssige tilgang.

Med et **strukturelt** sprogfokus vil der være vægt på elevernes forståelse af sprogets system af grammatik, syntaks, morfologi og sprog mønstre.

Med et **kommunikativt** sprogfokus vil der i højere grad være tale om træning af elevernes evne til at kommunikere i hverdagslivet, på arbejdspladsen eller i uddannelsessituationer.

Med et **kognitivt** sprogfokus er der endvidere opmærksomhed på elevernes sproglige tilegnelse af begreber og elevernes evne til at reflektere og huske nye ords betydning og kontekst.

Med et **sociokulturelt** sprogfokus handler det tillige om elevernes forståelse for sociale og kulturelle adfærdsnormer og værdier i forskellige sammenhænge, for eksempel inden for uddannelsessystemet.

De forskellige tilgange kompletterer naturligvis hinanden og har til sammen betydning for tosprogede elevers sprog tilegnelse og støttebehov i det danske uddannelsessystem. I uddannelsen til ernæringsassistent er der lagt vægt på elevernes grammatiske forståelse og dansksproglighed såvel

som elevernes kommunikative kompetencer, deres tilegnelse af faglige begreber og deres indblik i de sociokulturelle normer, der præger det erhvervsfaglige uddannelsessystem på både skoler og arbejdssteder.

Både undervisere og oplæringsansvarlige har understreget, at de først og fremmest er **faglærere** og ikke sproglærere med indsigt i sproglæring. Det er en vigtig pointe. Det har spillet en væsentlig rolle i udviklingsarbejdet, at sprogstøttemodellerne er praktisk brugbare og realistiske inden for en erhvervsfaglig uddannelse og et uddannelsesforløb, der er præget af tidspres og har sit primære fokus på den fag-faglige læring.

Men samtidig er det værd at bemærke, at en effektiv sprogstøtte ikke kan reduceres til at være et "teknisk fif", som let og ubemærket glider ind i den fag-faglige undervisning og læring. Sprogstøttende metoder og redskaber skal være praktiske at håndtere. Men som undervisere og oplæringsansvarlige skal man være opmærksomme på, at sprogstøtte må indgå i de **pædagogiske og didaktiske overvejelser**, der knytter sig til den fag-faglige tilrettelæggelse. Det kan være udfordrende. Men det kan også åbne for en dybere forståelse for læringsprocesserne blandt både tosprogede og dansksprogede elever:

AT FORSTÅ FØRFAGLIGT SPROG

Skoler og oplæringssteder er enige om, at den ernæringsfaglige læring til enhver tid er i centrum for uddannelsen. Der er enighed om, at den sprogfaglige læring ikke er det primære i den faglige uddannelse til ernæringsassistent. Alligevel kan undervisere og oplæringsansvarlige have forskellige opfattelser af, hvilket sprog tosprogede elever især har brug for i den daglige kommunikation inden for undervisning og oplæring.

Nogle vil mene, at det i dagligdagen primært er et mangelfuldt ordforråd inden for hverdagssproget, der gør det vanskeligt for tosprogede elever at kommunikere både fagligt og socialt med undervisere, oplæringsansvarlige, dansksprogede elever og kolleger.

Andre vil i højere grad pege på de udfordringer, der knytter sig til tosprogede elevers tilegnelse og forståelse af uddannelsens fagbegreber og fagudtryk.

Erfaringer fra andetsprogsforskning og undervisning i andetsprog har i stedet lagt vægt på, at både hverdagssprog og fagsprog spiller en rolle, når tosprogede elever skal benytte det danske sprog – andetsproget – i den faglige læring. Hverdagssproget formidler kommunikationen i undervisningen og oplæringen på skoler og arbejdspladser. Men denne formidling lykkes kun, hvis hverdagssproget er **fagligt funktionelt** og rummer de faglige begreber. Hverdagssproget og fagsproget indgår i en slags gensidig formidling og forståelse med udgangspunkt i den faglige og uddannelsesmæssige kontekst. Det er en proces, hvor hverdagssproget gradvist relateres og "tones" til det nye fagsprog og ordforråd.

Men sprogforskere og sprogundervisere fremhæver desuden betydningen af et tredje sprog, nemlig det **førfaglige sprog** eller **gråzonesproget**, som det også er blevet kaldt. Det førfaglige sprog består hverken af hverdagsord eller fag-faglige ord. Det er snarere en slags faglige støtteord, som ofte benyttes i faglige tekster, opskrifter, instruktioner og lærebøger, for eksempel:

- Minimér brugen af halv- eller helfabrikata i køkkenet
- Kulinariske præferencer
- Planlægning af det varme måltid, inddelt i hovedret og boret, med forslag til variationsfordeling
- Fremavling af modstandsdygtige planter
- Det professionelle værtskab
- Anretning af maden før servering

De fremhævede førfaglige ord indgår sjældent i tosprogedes hverdagssprog, og de er heller ikke egentlige fagbegreber, selv om de optræder i faglige beskrivelser. Hvis de førfaglige ord ikke bliver særligt forklaret, kan de hæmme elevernes forståelse af en faglig tekst eller en mundtlig instruktion. Derfor er det vigtigt, at undervisere og oplæringsansvarlige i instruktioner og opskrifter er opmærksomme på ord, der ikke er egentlige fagord, men heller ikke helt almindelige hverdagsord.

TRANSLANGUAGING OG FLERSPROGETHED SOM FAGLIGT VILKÅR

Med begrebet **translanguaging** er der i de senere år kommet mere fokus på betydningen og håndteringen af tosprogethed og flersprogethed i uddannelserne og elevkredsen. Tilgangen i translanguaging er, at tosprogede og flersprogede elever er tilbøjelige til at integrere og benytte alle deres sproglige ressourcer i de faglige læringsprocesser. Eleverne er måske ikke bevidste om det og bruger måske ikke flersprogetheden systematisk. Men forskning tyder på, at elever lærer mere og bedre, hvis de har mulighed for at nyttiggøre deres samlede individuelle sproglighed.

Det kan imidlertid være vanskeligt at udnytte en tosproglig eller flersproglig fordel, hvis læringen finder sted i et undervisningsrum, hvor kravet om **etsprogethed** konstant er til stede. Det være sig både i den mundtlige og skriftlige kommunikation. Så selv om fokus er på den faglige læring, bliver sprogkravet en meget dominerende faktor, skønt det hedder sig, at det faglige er i centrum, og sproget blot er det pædagogiske og kommunikative middel til at indfri de faglige mål.

Set i dette lys kan sprogstøttemodeller på den ene side anskues som metoder, der kan kompensere for tosprogede elevers manglende dansksproglige kompetencer. Men på den anden side kan sprogstøttemodeller også åbne øjnene for, at **flersprogethed** både i dag og i morgen er et grundvilkår i

stort set alle undervisnings- og uddannelsessammenhænge. I takt med at etsprogethed blandt elever og studerende bliver mindre og mindre udbredt, bliver flersprogethed derfor også en **pædagogisk platform**, som ikke primært handler om at kompensere for mangler, men tværtimod sigter på at nyttiggøre elevers sproglige kompetencer som en ressource og en vigtig bro til den faglige læring.

I de erhvervsfaglige uddannelser er den sproglige dimension generelt underlagt det faglige perspektiv og de faglige målsætninger. Derfor har sprogstøtte heller ikke været tænkt som særlige sproglige læringsaktiviteter, der kompletterer de faglige læringsaktiviteter. Sprogstøtte har i højere grad været opfattet som små integrerede tiltag, der ikke griber forstyrrende ind i det væsentlige, nemlig den faglige undervisning og læring. Det nærværende metodekatalog er ligeledes udviklet ud fra denne tankegang. Men metodekataloget og de beskrevne sprogstøttemodeller afspejler samtidig en bred bekymring for, at sproglige udfordringer i alt for mange tilfælde spænder ben for tosprogede og flersprogede elevers fuldførelse af ernæringsassistentuddannelsen. Det gælder også, selv om eleverne nyder anerkendelse som gode madhåndværkere.

Det giver grund til at overveje, hvordan elevernes tosprogethed eller flersprogethed kan nyttiggøres pædagogisk og didaktisk i undervisningen og oplæringen inden for et erhvervsfagligt uddannelsessystem, der overvejende er monosprogligt og fungerer ud fra en forventning om, at eleverne behersker det danske sprog. Metodekataloget indeholder forslag til, hvordan elevernes tosprogethed eller flersprogethed kan bringes til nytte pædagogisk og didaktisk i praksis inden for en undervisning og oplæring, hvor fagligheden er i højsædet.

Sammenfattende er translanguaging et pædagogisk grundsyn og en tilgang, som anerkender, at flersprogethed er en vigtig del af tosprogede og flersprogede elevers medbragte læringsforudsætninger og kompetencer. Det er således en tilgang, hvor dansk som andetsprog ikke hele tiden fremstår som en mangelsituation, fordi der i stedet lægges positiv vægt på elevernes flersprogethed. Det er ikke en nem pædagogisk opgave. Men første skridt i uddannelserne vil være et positivt og nysgerrigt syn på flersprogethed frem for et **mangelsyn på andetsprogethed**.

INSTRUKTIONSFORSTÅELSE ER EN UDFORDRING

Både undervisere, oplæringsansvarlige, vejledere og tosprogede elever har tilkendegivet, at det er en udfordring for mange tosprogede elever at følge med i og forstå mundtlige instruktioner til dagens opgaver og arbejdsprocesser i køkkenet. Tosprogede elever peger selv på, at udfordringen er selve **instruktionsformen**, hvor undervisere og oplæringsansvarlige anvender almindeligt talesprog og sætninger, som så at sige "blander" hverdagsdansk, fagsprog og færfaglige ord. Med talesproget foregår instruktionerne samtidig i et tempo, som ydermere kan blokere for en meningsgivende forståelse.

Tosprogede elever har desuden gjort gældende, at de har behov for at forstå den **fulde sætningsdannelse og betydningen af hvert eneste ord** for at kunne danne mening og sammenhæng i den samlede instruktion. Derfor ser de sig mange gange nødsaget til at bede om at få sætninger gentaget, samtidig med at de forsøger at google ukendte ord for ikke at forstyrre undervisningen og de dansksprogede elevers læring.

Nogle undervisere har anbefalet tosprogede elever at hæfte sig ved de vigtigste fagbegreber og fagudtryk i instruktionerne og herigennem gætte sig til den samlede mening i instruktionen. Men det kræver under alle omstændigheder en hurtig forståelse for såvel faglige udtryk som førfaglige ord:

EKSEMPEL:

I dag skal holdet forberede en fiskeret. De tosprogede elever glæder sig, for de serverer ofte fisk hjemme i familien. Dagens ret er fiskefileter, og underviseren instruerer holdet i fremgangsmåden. Underviseren beskriver blandt andet opgaverne med ord som: I skal udskære og udbene fiskene. Det kræver lidt øvelse at filetere fisk, og I skal bruge en skarp og fleksibel fiske-fileteringskniv med buet æg. Senere afskæller I fisken ved at skrabe med fileteringskniven fra halen og op mod hovedet. I fjerner de små fiskeben med en fiskepincet...

Instruktionen indeholder flere førfaglige ord såsom udskæring, udbening, fleksibel kniv med æg og fiskepincet. Det er ord, der **ikke** kan betegnes som almindeligt hverdagsdansk. De understøtter netop underviserens beskrivelse af en faglig arbejdsproces, i dette tilfælde tilberedelse af fisk.

Når disse førfaglige ord indgår i underviserens instruktion, mister mange tosprogede hurtigt forståelsen i og med, at tilberedelse af fisk nu er blevet indkapslet i en række ukendte ord og arbejdsfunktioner. Nogle dansksprogede elever vil muligvis være i stand til enten at genkende eller gætte betydningen, selv om de ikke er bekendt med selve arbejdsprocessen ved filetering. Men andre dansksprogede elever kan også have problemer med forståelsen, og derfor kan den faglige instruktion virke **sprogligt indforstået** og utilgængelig for både tosprogede og dansksprogede elever, uanset om eleverne har erfaring med praktisk tilberedning af fisk.

Samlet er resultatet, at både tosprogede og dansksprogede elever efter gennemgangen er i vildrede med, hvilke funktioner og arbejdsprocesser der indgår i opgaverne. Tosprogede elever vil bede underviseren om at gentage forklaringen, eller de vil bede om hjælp fra deres arbejdsgruppe eller andre elever på holdet. Den ekstra instruktionsproces kan være til gene og ligefrem være stressfremkaldende for både elever og undervisere i arbejdsprocesser, der ofte er underlagt et stort tidspres. Når især tosprogede elever står frem og beder om yderligere forklaringer, vil det blive opfattet som dansksproglige udfordringer, hvor der snarere er tale om manglende indsigt blandt både tosprogede og dansksprogede elever i fagsprog og førfaglige ord.

Undervisere og oplæringsansvarlige har endvidere peget på den udfordring, at nogle tosprogede elever uvilkårligt bekræfter at have forstået en instruktion. Nogle gange følger eleverne alligevel en forkert fremgangsmåde, og der opstår fejl til gene for køkkenets samlede madproduktion og leverance. Men det er også en vanskelig situation for den enkelte elev, som er bange for at begå fejl og endda kan frygte, at et utilfredsstillende resultat i køkkenet kan koste muligheden for at færdiggøre en eftertragtet uddannelse.

Den mangelfulde forståelse for instruktioner og arbejdsprocesser dækker over flere indsatskategorier:

- Der er en **dansksproglig** og en **kommunikativ** dimension. Den manglende instruktionsforståelse kan både bunde i et manglende ordforråd og i en formidlingsform, der ikke tager højde for, at tosprogede elever kan have brug for længere tid til at forstå og tilegne sig de enkelte led i arbejdsprocessen.
- Der kan også være tale om både en **pædagogisk** og **kulturel** dimension i og med, at tosprogede elever kan have en selvforståelse om at være erfarne madhåndværkere, som ikke har brug for så grundige instruktioner og ikke behøver at belaste underviseren, holdkammerater eller kolleger med gentagne spørgsmål. Hvor den danske "spørgekultur" er en dybt forankret pædagogisk-didaktisk tradition, kan det for nogle tosprogede elever virke udfordrende, fordi spørgsmål kan være et tegn på, at man drager lærerens autoritet og viden i tvivl.
- Endelig er der en **strukturel** dimension i og med, at undervisning og oplæring foregår inden for snævre tidsrammer, som ikke altid kan tilgodese elevernes behov for individuel tid til læring. Det er vel at mærke udfordringer, som både kan gælde for tosprogede og dansksprogede elever:

EKSEMPEL:

I dag skal holdet tilberede gule ærter ud fra en klassisk opskrift. Stort set ingen af eleverne på holdet kender gule ærter. Det gælder også de tosprogede elever, hvoraf nogle især hæfter sig ved, at retten er baseret på svinekød. Men de er fortrøstningsfulde, fordi der er en aftale i køkkenet om, at de ikke behøver at tilsmage mad med svinekød. Underviseren instruerer:

"I skal bruge et kogestykke af sprængt grisekød på 1,5 kilo samt et kilo sprængt nakkefilet og 500 gram medisterpølse. Hertil skal I bruge et halvt kilo flækkede gule ærter, en suppevisk af porretop og et bundt persille samt timian, skalotteløg, gulerødder, selleri, peberkorn mv..."

Underviseren beskriver endvidere tilberedningen af dagens gule ærter i 10 delprocesser. Underviseren nævner blandt andet, at suppekonsistensen kan tyknes efter behov med et par dråber eddike.

De mange delprocesser i tilberedningen gør instruktionen ret omstændelig. Men instruktionen er også vanskelig for mange elever, fordi de ikke på forhånd har et klart billede af gule ærter – hverken med hensyn til smag, konsistens eller udseende. Det er ikke mindst udfordrende, fordi eleverne skal tilegne sig førfaglige ord som sprængning af forskellige udsålinger af svinekød og samtidig forstå, hvordan de i praksis kan foretage en forsigtig tilsætning af eddike mv.

Metodekataloget indeholder blandt andet **digitale redskaber**, der kan hjælpe både tosprogede og dansksprogede elever til en hurtigere forståelse af de fagbegreber, færdighedsord, funktioner og arbejdsprocesser, der indgår i dagens instruktion.

BESKRIVELSESSKABELON I FLERE TRIN

Sprogstøttemodellerne i kataloget er beskrevet ud fra en ensartet skabelon i flere trin:

- 1) **HVILKEN UDFORDRING ER DER TALE OM? HVORDAN VIRKER DEN, OG I HVILKE SITUATIONER OPSTÅR DEN?**
- 2) **HVORDAN KAN UDFORDRINGEN KATEGORISERES? ER DET PRIMÆRT DANSKSPROGLIGHED ELLER KOMMUNIKATION I BREDERE FORSTAND? HANDLER DET OM KULTURFORSKELLE ELLER INTERKULTUREL FORSTÅELSE OG PÆDAGOGIK? ELLER LIGGER ÅRSAGEN I ORGANISATORISKE FORHOLD?**
- 3) **HVILKEN STØTTESTRATEGI KAN AFHJÆLPE UDFORDRINGEN?**
- 4) **HVILKEN METODE ER VELEGNET?**
 - Hvad er metodens læringsmål og sigte?
 - Hvem er metodens målgruppe?
 - Hvordan er metodens fremgangsmåde skridt-for-skridt?
 - Hvilke materialer er der eventuelt brug for?
 - Hvilke metodevariationer kan også anbefales?
- 5) **EVENTUELLE REFERENCER TIL ANDRE KILDER**

KATALOG MED MANGFOLDIGE SPROGSTØTTEMODELLER

På denne baggrund præsenterer de kommende sider en bred vifte af sprogstøttemodeller, der er opdelt i henholdsvis digitale, analoge samt lovbaserede og strukturelle modeller:

DE DIGITALE STØTTEMODELLER omfatter metoder, der baserer sig på digitale teknologier og redskaber. Modellerne er udviklet til let og overskuelig brug på elevernes smartphones og tablets.

DE ANALOGUE STØTTEMODELLER omfatter mere traditionelle pædagogiske metoder, der blandt andet har fokus på den pædagogiske dialog mellem undervisere, oplæringsansvarlige og elever. Nogle analoge modeller kan også bruges digitalt, for eksempel lette quizopgaver, som eleverne kan løse og teste på deres smartphones.

DE LOVBASEREDE OG STRUKTURELLE STØTTEMODELLER omfatter særligt tilrettelagte undervisningstilbud, som ud fra eksisterende lovgrundlag giver mulighed for at kombinere fagrelateret og sproglig træning enten forud for eller sideløbende med den ernæringsfaglige uddannelse. Hertil kommer strukturelle forslag, som også kræver ledelsesmæssige og organisatoriske beslutninger.

God læselyst,

På udviklingsgruppens vegne,

Margit Helle Horn Thomsen
Projektleder

SPROGSTØTTEMODELLER I METODEKATALOGET – EN OVERSIGT

A. DIGITALE STØTTEMODELLER

MODEL 1) HJEMMESIDEN "DEN DIGITALE MADORDBOG"

Støttestrategi: opbygning af ernæringsfagligt ordforråd og instruktionsforståelse via gratis digitalt redskab

MODEL 2) APPEN WORK/PLAYS TIL ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD

Støttestrategi: opbygning af ernæringsfagligt ordforråd og begrebsforståelse via tekst, lyd og billeder i gratis app

MODEL 3) KVIK-VIDEO TIL VISUEL MADINSTRUKTION

Støttestrategi: elevernes egne hurtige madoptagelser til visualisering og tilegnelse af madtilberedning

MODEL 4) SPROGSCREENING

Støttestrategi: brug af nationale digitale screeningsredskaber til afklaring af sprogniveau og træningsbehov

B. ANALOGE STØTTEMODELLER

MODEL 5) DIALOGISK SPØRGETEKNIK

Støttestrategi: testning af elevers forståelse af opgaver og arbejdsprocesser

MODEL 6) INTERKULTUREL MADDIALOG

Støttestrategi: interkulturelle maddage under ledelse af tosprogede elever

MODEL 7) MINDMAPPING

Støttestrategi: funktionel fagordstræning til bedre opgave- og procesforståelse

MODEL 8) FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING

Støttestrategi: øvelser til let træning af fagudtryk og begreber

MODEL 9) SPROGFORENKLING VIA STILLADSERING OG MODELLERING

Støttestrategi: sprogforenkling til bedre proces- og instruktionsforståelse

MODEL 10) TRANSLANGUING

Støttestrategi: brug af modersmål eller trediesprog som støttesprog

MODEL 11) PORTFOLIO SOM SPROGSTØTTENDE LÆRINGSREDSKAB

Støttestrategi: overblik over egen læringsproces via samling og strukturering af læringsmateriale

MODEL 12) PERSONAS TIL SUPERVISION OG ELEVVEJLEDNING

Støttestrategi: personas til bedre forståelse af elevudfordringer

C. LOVBASEREDE OG STRUKTURELLE STØTTEMODELLER

MODEL 13) UDVIDET INTRODUKTIONSFORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

Støttestrategi: særligt tilrettelagt information og forventningsafstemning ved uddannelsesstart

MODEL 14) GF+ FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

Støttestrategi: fagtonet og udvidet GF+ forløb for tosprogede elever

MODEL 15) FVU FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

Støttestrategi: gratis og brancherettet danskundervisning via FVU-loven

A. DIGITALE STØTTEMODELLER

MODEL 1) HJEMMESIDEN "DEN DIGITALE MADORDBOG"

Støttestrategi: opbygning af ernæringsfagligt ordforråd via gratis digitalt redskab

MODEL 2) APPEN WORK/dPLAYS TIL ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD

Støttestrategi: opbygning af ernæringsfagligt ordforråd og begrebsforståelse via tekst, lyd og billeder i gratis app

MODEL 3) KVIK-VIDEO TIL VISUEL MADINSTRUKTION

Støttestrategi: elevernes egne hurtige madoptagelser til visualisering og tilegnelse af madtilberedning

MODEL 4) SPROGSCREENING

Støttestrategi: brug af nationale digitale screeningsredskaber til afklaring af elevers sprogniveau og træningsbehov

SPROGSTØTTEMODEL 1) – DEN DIGITALE MADORDBOG

STØTTESTRATEGI: OPBYGNING AF ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD OG INSTRUKTIONS-FORSTÅELSE VIA GRATIS DIGITALT REDSKAB	HJEMMESIDEN DEN DIGITALE MADORDBOG
HVILKEN UDFORDRING:	Repræsentanter fra skoler og oplæringssteder har i samklang med tosprogede elever gjort gældende, at det kan være en udfordring at forstå og overskue mundtlige instruktioner til dagens opgaver og arbejdsprocesser. Eleverne har især nævnt, at de føler behov for at forstå hvert enkelt ord i en instruktion. Men det er svært at nå at google alle ord i sætningerne og samtidig få overblik over, hvad instruktionen samlet indeholder, og hvad den betyder. Forståelsen bliver ikke lettere af, at både mundtlige og skriftlige instruktioner selvfølgelig består af både hverdagsdanske, færdige og faglige ord og begreber. Tilsvarende lyder det fra skoler og oplæringsansvarlige, at det ofte viser sig, at tosprogede elever ikke har forstået en instruktion og heller ikke tilegnet sig betydningen af relevante fagbegreber. Konsekvensen er, at der kan opstå fejl i både arbejdsprocesser og i de færdige madproduktioner. Man opfordrer eleverne til at stille spørgsmål og råbe op, når de ikke har forstået instruktionerne. Men det kan være vanskeligt at overskue, hvad man forstår og ikke forstår, når man som elev både mangler en helhedsforståelse for instruktionen og betydningen af enkelte ord.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED, KOMMUNIKATION, PÆDAGOGIK
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	OPBYGNING AF ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD OG INSTRUKTIONSFORSTÅELSE VIA GRATIS DIGITALT REDSKAB Både for tosprogede og dansksprogede elever kan det fremme forståelsen af opgaver og arbejdsprocesser, hvis eleverne på forhånd har mulighed for at sætte sig ind i dagens opskrift og

	tilberedningsform. I dagens instruktion kan undervisere og oplæringsansvarlige lægge vægt på at forklare særlige fagord eller førfaglige begreber som for eksempel "suppevisk", "fileteringskniv" mv. Som støttestrategi og sprogstøttemodel tager Den Digitale Madordbog sigte på at imødekomme udfordringer med instruktionsforståelse. Madordbogen støtter samtidig eleverne i at opbygge et relevant ernæringsfagligt ordforråd i forhold til både faglige og førfaglige udtryk. Med Den Digitale Madordbog kan eleverne hurtigt danne et overblik over ordbetydninger, arbejdsprocesser og køkkenredskaber i et stort antal tilberedningsformer.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	HJEMMESIDEN "DEN DIGITALE MADORDBOG" DEN DIGITALE MADORDBOG er en gratis hjemmeside, som målrettet er udviklet til, at elever uanset baggrund kan opbygge et ernæringsfagligt ordforråd, tilegne sig den rette udtale af de faglige begreber, få ernæringsfaglige ordforklaringer samt metodebeskrivelser til mere end 50 tilberedningsformer i et lettilgængeligt sprog med korte sætninger og instrukser til tilberedningen. DEN DIGITALE MADORDBOG er udarbejdet med udgangspunkt i ernæringsassistentuddannelsens bekendtgørelse og vejledninger mv. Hver enkelt tilberedningsform er nøje struktureret i en oversigtlig form og beskrevet ud fra målet om at skabe letlæselige og overskuelige tekster, som eleverne hurtigt kan tilegne sig. Endelig er Madordbogen grundigt kvalitetssikret og godkendt i både form og indhold af professionelle fra ernæringsassistentuddannelsen på forskellige skoler. Find Madordbogen her: https://www.madordbog.dk EN STØTTEMODEL TIL AT BRUGE HVOR SOM HELST OG NÅR SOM HELST VIA SMARTPHONES Som underviser eller oplæringsansvarlig kan du udlevere link til hjemmesiden Den Digitale Madordbog til eleverne, der kan gemme hjemmesiden som et bogmærke på deres smartphones. På den måde har eleverne hurtig adgang til Madordbogen og kan benytte den både før, under og efter arbejdsprocesserne alt efter de hygiejnemæssige forholdsregler i det enkelte køkken.

	Kniber det med tid derhjemme uden for skoletiden eller arbejdstiden, kan en elev træne undervejs til og fra skole eller arbejdsplads. Underviserne kan også afsætte lidt tid til træning undervejs i skoletiden. Når eleverne har Den Digitale Madordbog downloadet på deres smartphones, kan de hurtigt træne på udvalgte ord og aktuelle opgaver i køkkenet.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODENS SIGTE?	• At både tosprogede og dansksprogede elever hurtigt kan opbygge og træne et relevant og operativt ernæringsfagligt ordforråd, som kan tilgås og trænes via elevernes smartphones. • At eleverne hurtigt kan danne sig en forståelse for dagens opgaver og arbejdsprocesser på skoler og i køkkener via opslag i Den Digitale Madordbog. • At undervisere og oplæringsansvarlige kan styrke elevernes forståelse af instrukser og arbejdsprocesser ved at henvise til de overskuelige beskrivelser i Den Digitale Madordbog.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Alle ernæringsfaglige elever. • Undervisere og oplæringsansvarlige.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	Den Digitale Madordbog er opbygget alfabetisk og indeholder flere niveauer: 1) Eleverne kan udsøge et ord for en tilberedningsform, for eksempel ordet: FERMENTERING. 2) Eleverne scroller til ordet og får først en kort og overskuelig forklaring på ordet. 3) Eleverne kan vælge at få ordet oplæst med den rette udtale. 4) Eleverne kan fortsætte til linket "læs mere" for en mere uddybende beskrivelse. 5) Eleverne får en uddybende, men stadig kort beskrivelse af ordets betydning som tilberedningsform. 6) Eleverne kan linke videre til en kort gennemgang af den praktiske fremgangsmåde (opskrift) på tilberedningsformen, her altså fermentering.

	OPLÆSNING AF ORD OG TEKSTER Alle ord i Madordbogen er ledsaget af en oplæsning af ordets udtale . Eleverne kan også få oplæst den samlede beskrivelse i langsomt læsetempo.
MATERIALER:	• Adgang til at downloade Den Digitale Madordbog på en smartphone.
METODISKE VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	Når det gælder træning af elevers ordforråd og forståelse af både førfaglige og faglige begreber, kan der henvises til en række tekster og metodesamlinger, som beskæftiger sig med førfaglige ord og "gråzonesprog". Nogle eksempler: • Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2017): "Den sproglige dimension – sproget som redskab til læring". • Ministeriet for Børn og Undervisning: "Gråzonesprog og klar tale. Materiale- og øvelsessamling til UU-vejledere og medarbejdere med vejledningsfunktion". ISBN 978-87-92917-12-6. • Svensson, Iben mfl. (2020): "Gråzonesprog og klar tale. Materiale- og øvelsessamling til faglærerens arbejde med fagsproget. Mad til mennesker". https://emu.dk/sites/default/files/2020-08/grazonesprog_og_klar_tale_-_mad_til_mennesker.pdf

SPROGSTØTTEMODEL 2) – APPEN WORK/dPLAYS

STØTTESTRATEGI: OPBYGNING AF ERNÆ- RINGSFAGLIGT ORDFOR- RÅD OG BEGREBSFOR- STÅELSE VIA TEKST, LYD OG BILLEDER I GRATIS APP	APPEN WORK/dPLAYS TIL ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD
HVILKEN UDFORDRING:	Repræsentanter fra skoler og oplæringssteder har i samklang med to-sprogede elever gjort gældende, at det kan være en udfordring at forstå og overskue mundtlige instruktioner til dagens opgaver og arbejdsprocesser. Eleverne har blandt andet peget på behovet for at kunne koble fagbegreber og udtale sammen med konkrete billeder på madvarer, ingredienser, køkkenredskaber og arbejdsprocesser. I mange tilfælde kan dagens madretter, tilberedningsformer og arbejdsprocesser på forhånd være ukendte for eleverne, der kan mangle billeder på, hvordan en ret skal se ud som slutresultat. Tilsvarende har skoler og oplæringsansvarlige tilkendegivet, at tosprogede elever mangler viden og forståelse for, hvordan dagens ret skal tage sig ud i den færdige servering, for eksempel sammensætningen af pynt og ingredienser. Når tosprogede elever mangler viden om retterne, knyttes det ofte til deres tosprogethed og mangelfulde dansksproglige kundskaber. Men her er der grund til at huske, at også dansksprogede elever kan være uvidende om, hvordan mere traditionelle madretter sammensættes og præsenteres i den færdige servering.
HVILKEN INDSATSKA- TEGORI:	KULTUR, KOMMUNIKATION, DANSKSPROGLIGHED
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	LÆRINGSAPP TIL OPBYGNING AF ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD OG BEGREBSFORSTÅELSE VIA TEKST, LYD OG BILLEDER I GRATIS APP

	Både for tosprogede og dansksprogede elever kan det fremme både forståelsen og håndteringen af madretter og tilberedningsprocesser, hvis eleverne får mulighed for at se en tydelig sammenhæng mellem ernæringsfaglige betegnelser, ingredienser og serveringsformer. Det vil også være en stor hjælp for mange elever, hvis de kan koble den rette udtale til de enkelte fagord. WORK/dPLAYS er en læringsapp og en sprogstøttemodel, der tilgodeser disse behov. Appen giver eleverne adgang til at videooptage ingredienser, tilberedningsformer og de færdige madretter, for eksempel traditionelle retter som Brunkål, Gule ærter mv. Eleverne kan samtidig ledsage billederne med lydoptagelser med udtale af de enkelte ingredienser og endvidere tilføje tekst med stavemåder mv. Appen WORK/dPLAYS er udviklet i et samarbejde mellem RUC, CLAVIS sprog & kompetence og appudviklerfirmaet Porta Play.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	LÆRINGSAPP GØR ELEVER TIL EGENPRODUCENTER PÆDAGOGISK-DIDAKTISK VÆRDI Læringsappen WORK/dPLAYS bygger på et vigtigt pædagogisk-didaktisk princip. Med fremgangsmåden i appen bliver den enkelte elev i realiteten egenproducent af personlige læringsmaterialer. Eleven bestemmer selv, hvordan den personlige ordliste skal sammensættes, og det kan give et aktivt ejerskab til materialet. Det kan også bidrage til det personlige og faglige overskud, som bygger på troen på egne kræfter. WORK/dPLAYS er multimodal. Det betyder, at eleverne kan udvide deres ernæringsfaglige ordforråd, samtidig med at de træner udtale og via billeder får kendskab til, hvordan forskellige madretter skal se ud. WORK/dPLAYS er et gratis digitalt redskab i og med, at eleverne kun gemmer materialer og optager plads på deres egne lokale smartphones.
KONKRETE LÆRINGS-MÅL: HVAD ER METODENS SIGTE?	• At både tosprogede og dansksprogede elever selv producerer individuele ernæringsfaglige ordlister, der kombinerer tekst, billede og lydoptagelser med udtale efter elevernes individuelle behov.
MÅLGRUPPE:	• Både tosprogede og dansksprogede elever, der kan drage nytte af ernæringsfaglige ordlister, som: A) kan kombinere en tekst, et billede og en lydoptagelse – og B) kan

HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	visualisere tilberedningsprocesser og præsentationer af færdige madretter.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	WORK/dPLAYS er let at håndtere og kræver ikke særlige IT-kompetencer af brugerne. WORK/dPLAYS tilgås via en QR-kode, som underviseren eller den oplæringsansvarlige kan uddele til eleverne: Google Play: App store: WORK/dPLAYS er struktureret således, at eleverne kan danne deres egne ordlister, som kan udvides og revideres alt efter den enkelte elevs behov. Under menuen "Ordlister" kan eleverne tilføje deres egne ordlister. Eleverne vælger individuelt et ord eller begreb, for eksempel "emulgering". Eleverne finder en illustration eller eventuelt en lille video af

	emulgering og indsætter illustrationen. Eleven kan herefter optage lyd af udtalen og tilføje lidt flere ord om tilberedningsformen. Eleverne kan også fotografere underviserens eller den oplæringsansvarliges demonstration af en tilberedningsproces og selv tilføje en tekst og lydoptagelse til billedet. Hvis den enkelte elev har svært ved den rette udtale, er det vigtigt, at eleven får hurtig hjælp fra underviseren eller den oplæringsansvarlige til at indtale den rette udtale i elevens ordliste. Eleven kan optage lyd af underviserens eller den oplæringsansvarliges udtale.
MATERIALER:	• Elevernes egne smartphones.
METODISKE VARIATIONS-MULIGHEDER:	• Underviseren eller den oplæringsansvarlige kan stimulere elevernes opbygning af ordforråd og udtaletræning ved at stille opgaver til brugen af WORK/dPLAYS. • En opgave kan for eksempel bestå i, at eleven eller holdet bliver bedt om at generere 10 nye ord til næste uge. • Som underviser eller oplæringsansvarlig er det vigtigt at huske, at appen ikke kun er et læringsværktøj for eleverne – tosprogede såvel som dansksprogede. • Appen er også et fagpædagogisk redskab, der kan være udgangspunkt for en faglig dialog med eleverne om de illustrationer af tilberedningsformer, køkkenredskaber eller begreber fra ernæringslære, som eleverne lægger ind i deres individuelle ordlister, for eksempel:

Underviser/oplæringsansvarlig: *hvilket billede har du lagt ind i din ordliste, Amal?*

Amal: *jeg har lagt et billede af vitamingleas ind i ordlisten.*

Underviser/oplæringsansvarlig: *hvorfor har du valgt dette billede?*

Amal: *fordi jeg synes, det er så vigtigt, at især ældre mennesker får mad med de rette næringsstoffer.*

Underviser/oplæringsansvarlig: *kan du nævne nogle vigtige næringsstoffer?*

Amal: *ja, for eksempel protein for at modvirke tab af muskler og D vitamin og kalk for at styrke knoglerne.*

REFERENCER:

-

SPROGSTØTTEMODEL 3) – KVIK-VIDEO TIL VISUEL MADINSTRUKTION

STØTTESTRATEGI: ELEVERNES EGNE HURTIGE MADOPTAGELSER TIL VISUALISERING OG TILEGNELSE AF MADTILBEREDNING	KVIK-VIDEO TIL VISUEL MADINSTRUKTION
HVILKEN UDFORDRING:	Både undervisere og tosprogede elever har peget på, at visuel formidling af madproduktion kan gøre det lettere for eleverne at huske og overskue brug af ingredienser og arbejdsprocesser trin for trin i køkkenet. Samme erfaring har lydt fra oplæringssteder, hvoraf flere har benyttet forskellige billedmaterialer til at illustrere madvarer, køkkenredskaber og arbejdsprocesser i madproduktionen. Der har generelt været tale om faste billeder. På internettet og you tube findes rigtig mange videoer af madproduktion. Men det er ikke ensbetydende med, at eleverne kan finde en video, der matcher dagens opgaver i køkkenet. Det er også en udfordring, at fremgangsmåden i en video kan afvige betydeligt fra de metoder, der anvendes på skoler og oplæringssteder. Det gør det nærliggende at videooptage madretter, tilberedningsprocesser og arbejdsredskaber ud fra den madproduktion, eleverne skal arbejde med i ernæringsassistentuddannelsen.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	KOMMUNIKATION, PÆDAGOGIK
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	ELEVERNES EGNE MADOPTAGELSER TIL VISUALISERING OG TILEGNELSE AF MADTILBEREDNING Elevernes egne videooptagelser af madproduktion er en støttemodel, som eleverne let og billigt kan benytte ved hjælp af deres smartphones. Det er en realistisk mulighed, fordi eleverne selv har udstyret.

	Mange elever vil i forvejen være vant til at benytte optagefunktionen og er i mange tilfælde også fortrolige med lydoptagelser og redigering på deres smartphones.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	KVIK-VIDEO SOM EGENPRODUCEREDE VIDEOER AF MADPRODUKTION Støttemodellen KVIK-VIDEO bygger på den idé, at eleverne på et hold kan indgå i et ligeværdigt samarbejde om videooptagelser af madproduktion i undervisningen. Måske kan det også være en mulighed i køkkenet, hvis en oplæringsansvarlig har flere elever. Hvis grupperne systematisk sammensættes af elever med forskellige forudsætninger og erfaringer med videoproduktion på deres smartphones, kan de varetage forskellige roller i produktionen.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODENS SIGTE?	• At elever samskaber små videoer af relevante tilberedningsprocesser ved hjælp af enkle optagelsesmetoder. • At undervisere og eventuelt oplæringsansvarlige giver eleverne mulighed for at gennemføre deres egen videooptagelse af dagens opgaver og arbejdsprocesser. Eller eleverne kan filme underviserens instruktion og demonstration som led i undervisningen.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Tosprogede og dansksprogede elever på ernæringsassistentuddannelsen.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	• Som første skridt er det nødvendigt for skolerne og eventuelt oplæringsstederne at anskaffe et antal stativer til mobiltelefoner. Stativerne kan købes for nogle få hundrede kroner, og mange elever er måske selv i besiddelse af stativer. • Eleverne danner små videogrupper og fordeler rollerne imellem sig, for eksempel: én eller to elever tilbereder madretten og kommenterer tilberedningen skridt for skridt til optagelsen. Én eller flere elever forestår selve optagelsen og redigerer den færdige optagelse alt efter behov, kompetencer og tid.

- Det er vigtigt, at videogrupperne sammensættes således, at nogle gruppemedlemmer har lidt erfaring med at optage og redigere små sekvenser med deres telefoner. Mange unge elever vil være vant til at arbejde på denne måde.
- Den enkelte gruppe tilrettelægger selv arbejdsgangen og skriver i fællesskab en drejebog. Det er vigtigt, at gruppen definerer en rolle til alle gruppemedlemmer. Elever, som helst ikke vil kommentere eller optage, kan i stedet varetage en rolle i tilberedningen. På denne måde bliver der tale om et ligeværdigt samarbejde og en samskabelse, så alle elever har en aktiv andel i produktet.
- Videogrupperne kan vælge at optage undervisere, der instruerer dagens opgaver. Men grupperne kan også selv stå for tilberedningen af en madret eller illustrere en tilberedningsform og forklare brugen af køkkenredskaber mv.
- Grupperne benytter de optageteknikker, de bedst kan overskue alt efter erfaringerne. De kan optage i én lang sekvens, opdele eller eventuelt fotografere stillbilleder og klippe dem sammen. De kan vælge at indtale lydsiden undervejs eller efterfølgende. Mange af især de yngre elever må forventes at være ganske habile fra deres brug af TikTok mv.

FÆLLES MADFILM

- Elevernes egenproducerede videoer kan opbevares i et fælles arkiv for holdet. Måske kan de også benyttes på tværs af hold med tiden.
- I dette link findes eksempler på, hvordan man let kan egenproducere madvideoer:

<https://www.sevu.dk/fue/sprogstoette>

LIGEVÆRDIGHED OG LÆRINGSVÆRDI

Videogrupper tjener flere formål:

- For det første opbygger skoler og oplæringssteder via elevernes egenproduktion et fælles arkiv over instruktioner til madproduktion på uddannelsens egne præmisser.

	• For det andet får både tosprogede og dansksprogede elever adgang til et arkiv over instruktioner og arbejdsprocesser i køkkenet, som de kan relatere direkte til hverdagen på skolen eller oplæringsstedet. • For det tredje har egenproduktion en unik læringsværdi for alle elever uanset baggrund. • For det fjerde kan elevernes samarbejde og samskabelse af madvideoer styrke et sammenhold og en gensidig respekt blandt eleverne ud fra de pædagogiske tanker om cooperative learning.
MATERIALER:	• Stativer til mobiltelefoner. Kan anskaffes for få hundrede kroner. • Elevernes egne smartphones.
METODISKE VARIATIONSMULIGHEDER:	• KVIK-VIDEO kan enten være elevernes optagelser af underviserens eller den oplæringsansvarlige demonstration og kommentarer til dagens madproduktion – eller det kan være optagelser af elevernes egne arbejdsprocesser.
REFERENCER:	Om Cooperative Learning: • Kagan, Spencer & Stenlev, Jette (2006): "Cooperative Learning. Undervisning med samarbejdsstrukturer".

SPROGSTØTTEMODEL 4) – SPROGSCREENING

STØTTESTRATEGI: BRUG AF NATIONALE DIGITALE SCREENINGSREDSKABER TIL AFKLARING AF ELEVERS SPROGNIVEAU OG TRÆNINGSBEHOV	SPROGSCREENING
HVILKEN UDFORDRING:	Nogle undervisere og vejledere har fortalt, hvordan de med positive resultater benytter sprogscreening af tosprogede elever med henblik på at afklare elevernes dansksproglige niveau. Sprogscreening kan også give nærmere indblik i, på hvilke faglige områder eleverne har særlige dansksproglige udfordringer. Som en væsentlig begrundelse for anvendelsen af sprogscreening peger vejledere desuden på den betydning, som en sprogscreening kan have for den enkelte elevs gennemførelse af svendeprøven. En sprogscreening kan nemlig være et dokumenteret grundlag for, at en elev får ret til at udvide prøvetiden med en halv til en hel time.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	BRUG AF NATIONALE DIGITALE SCREENINGSREDSKABER TIL AFKLARING AF ELEVERS SPROGNIVEAU OG TRÆNINGSBEHOV NY NATIONAL DIGITAL SPROGSCREENING AF EUD-ELEVER En læsevejleder har blandt andet oplyst om de positive erfaringer med at benytte dette nye nationale screeningsværktøj, som tager sigte på en tidlig sprogafklaring af den enkelte elevs dansksproglige niveau og dermed også en afklaring af elevens eventuelle støtte- og træningsbehov. Der findes videoer med uddybende vejledninger til både elever og vejledere i den praktiske igangsættelse af testningen: Center for Faglig læsning og Skrivning, cff.los.dk.
HVILKEN METODE:	Sprogscreeningen bygger på et scoringssystem, der registrerer elevens sprogfærdigheder inden for 4 niveauer:

HVORDAN KAN DET GØRES?	1) Alvorlige vanskeligheder med anbefaling om videre forløb i SPS og eventuel ordblindetestning 2) Væsentlige sprogvanskeligheder og behov for ekstra støtte 3) Mindre sprogvanskeligheder 4) Ingen sprogvanskeligheder Scoringen knyttes til færdigheder i læsning, skrivning og lytning sat i forhold til den europæiske referencerammes niveau B2, så elevens specifikke sprogudfordringer bliver tydeliggjort. Scoringen kan vise, om elevens pointtal ligger på et niveau, der giver adgang til forlænget prøvetid i forbindelse med svendeprøven. Scoringens pointfordeling kan samtidig give læsevejledere og undervisere et fingerpeg om, hvor en sprogstøtte vil være særligt hensigtsmæssig som led i en handleplan for den enkelte elev. Det kan for eksempel være træning af fagspecifikt ordforråd ved hjælp af app mv. Sprogscreening er ikke obligatorisk og rækker ud over den erhvervsfaglige undervisning i henhold til bekendtgørelsen. Sprogscreening er heller ikke en forpligtelse for den enkelte skole. Men sprogscreening kan bidrage til at styrke den enkelte elevs faglige udbytte af undervisningen til glæde for både eleven, holdkammeraterne og underviserens pædagogiske indsats.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODEENS SIGTE:	• At undervisere og vejledere helt fra holdstart får et evidensbaseret indblik i tosprogede elevers faktiske dansksproglige niveau inden for uddannelsesrelevante grunddiscipliner som læsning, skrivning og lytning. • At undervisere og vejledere via en indledende sprogscreening kan afgøre, om en tosproget elev har brug for SPS-støtte og eventuelt en ordblindetest samt andre former for sprogstøtte. • At undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige sammen med eleven kan være i tidlig dialog om støttemuligheder på oplæringsstedet. • At tosprogede elever med dokumenterede sprogudfordringer kan få adgang til kompenserende støtte, for eksempel forlænget tid i forbindelse med svendeprøve eller SPS-støtte.

MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Vejledere, undervisere og oplæringsansvarlige. • Tosprogede elever såvel som andre elever med dansk-sproglige udfordringer.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	• Læsevejledere får som testvejledere adgang til den nationale digitale sprogscreening ved at logge på med deres Unilogin. • Læsevejlederen opretter en testbooking på booking.ventures.dk og udvælger den nationale sprogscreening med eller uden fritext, alt efter det ønskede omfang af testen. • Læsevejlederen tildeler testeleverne et link til den valgte screening. • Læsevejlederen tilføjer et bookingnavn til testningen og angiver testelevernes links, så vejlederen efter testningen får de samlede testresultater fra de deltagende elever. • Testeleverne opretter deres individuelle test og kan påbegynde testningen.
MATERIALER:	• Skoler og testvejledere kan erhverve et Unilogin til den nationale sprogscreening.
VARIATIONSMULIGHEDER:	• Testresultaterne er ret specificerede. Der dannes således et datamateriale dels for hver testelev og dels for det samlede testhold. Datamaterialet giver et ret nuanceret billede af, hvor testeleverne har særlige udfordringer i sprogscreeningen. Dette materiale kan herved anvendes til en analyse af elevernes specifikke sprogstøttebehov.
REFERENCER:	• Uddannelsesbladet, marts 2024 • Aarhus Business College: Ny national digital sprogscreening af EUD-elever • Center for Faglig Læsning og Skrivning, cff.los.dk • eVidenCenter: Webinar om national sprogscreening

B. ANALOGE STØTTEMODELLER

MODEL 5) DIALOGISK SPØRGETEKNIK

Støttestrategi: testning af elevers forståelse af opgaver og arbejdsprocesser

MODEL 6) INTERKULTUREL MADDIALOG

Støttestrategi: interkulturelle maddage under ledelse af tosprogede elever

MODEL 7) MINDMAPPING

Støttestrategi: funktionel fagordstræning til bedre opgave- og procesforståelse

MODEL 8) FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING

Støttestrategi: øvelser til let træning af fagudtryk og begreber

MODEL 9) SPROGFORENKLING VIA STILLADSERING OG MODELLERING

Støttestrategi: sprogforenkling til bedre proces- og instruktionsforståelse

MODEL 10) TRANSLANGUAGING

Støttestrategi: brug af modersmål eller trediesprog som støttesprog

MODEL 11) PORTFOLIO SOM SPROGSTØTTENDE LÆRINGSREDSKAB

Støttestrategi: overblik over egen læringsproces via samling og strukturering af læringsmaterialer

MODEL 12) PERSONAS TIL SUPERVISION OG ELEVVEJLEDNING

Støttestrategi: personas til bedre forståelse af elevudfordringer

SPROGSTØTTEMODEL 5) – DIALOGISK SPØRGETEKNIK

STØTTESTRATEGI: TESTNING AF ELEVERS FORSTÅELSE AF OPGAVER OG ARBEJDSPROCESSER	DIALOGISK SPØRGETEKNIK
HVILKEN UDFORDRING:	Både skoler og oplæringssteder har bemærket, at manglende procesforståelse er en særlig udfordring i tosprogede elevers uddannelsesforløb. Der er især blevet peget på de fejl, der opstår i madproduktionen, når tosprogede elever ikke har forstået underviserens eller den oplæringsansvarliges instruktioner. Undervisere, oplæringsansvarlige og kolleger spørger eleverne, om de har klarhed over ingredienser og arbejdsprocesser. Den generelle erfaring er, at tosprogede elever stort set altid svarer bekræftende. I praksis viser det sig imidlertid, at eleverne har misforstået fremgangsmåden og ikke leverer det ønskede resultat. Det er til gene for køkkenets samlede madproduktion og leverancer. Men det er ikke mindst en vanskelig situation for den enkelte tosprogede elev, som er bange for at begå fejl og endda kan frygte, at et utilfredsstillende resultat i køkkenet kan koste muligheden for at færdiggøre en eftertragtet uddannelse. Denne udfordring er nævnt adskillige gange af både undervisere, oplæringssteder og tosprogede elever. Fra elevernes side lyder forklaringen, at de umiddelbart synes at have forstået instruktionen og i øvrigt forlader sig på de personlige erfaringer med madproduktion. Men de føler både skam og ærgrelse, når de i praksis går fejl af instruktionerne og ender med et forkert resultat:

	EKSEMPEL: I dag skal Aisha deltage i tilberedningen af kylling i cremet paprika-sauce med havreris. Køkkenlederen gennemgår opskriften og arbejdsprocesserne med Aisha, før hun går i gang ud fra instruktionen og opskriften. Aisha læser blandt andet, at der indgår 6 hvide løg i retten. Aisha undrer sig ikke og svitser 6 hakkede hvidløg i gryden. Køkkenlederen og kollegerne konstaterer senere i arbejdsprocessen, at retten mangler løg, men til gengæld har så umiskendelig en smag af hvidløg, at det er nødvendigt at rette op på maden og smagen. Aisha føler sig beskæmmet over denne fejltagelse, som skyldes forvekslingen af hvide løg og hvidløg. Det er en manglende sproglig skelnen, som måske kunne være forebygget, hvis det øvrige personale havde haft en særlig opmærksomhed på sproglige faldgruber i opskriften og havde testet Aishas forståelse af rettens ingredienser. Samlet spiller en mangelfuld sproglig forståelse en vis rolle i disse situationer. Men der er også tale om en gensidig kommunikativ udfordring, hvor undervisere, oplæringsansvarlige og tosprogede elever kommunikerer ud fra en forskellig kulturel opfattelse af, hvad der er gængs viden om ingredienser og smagstraditioner mv. Endelig afspejler det også den organisatoriske og strukturelle udfordring, at tidspres i madproduktionen både på skoler og oplæringssteder kan medføre, at der ikke altid er tæt opmærksomhed på både tosprogede og dansksprogede elevers manglende forhåndsviden om danske madtraditioner, smagsnuancer og madretters udseende mv.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	KOMMUNIKATION, DANSKSPROGLIGHED, KULTUR
HVILKEN STØTTESTRATEGI:	TESTNING AF ELEVERS FORSTÅELSE AF OPGAVER OG ARBEJDSPROCESSER
HVAD KAN DER GØRES?	Undervisere og oplæringsansvarlige benytter ofte åbne spørgsmål til at teste især tosprogede elevers forståelse af instruktioner og arbejdsprocesser. Det er altid godt at spørge åbent. Men med åbne spørgsmål risikerer man også at få et hurtigt og

	upræcist svar, for eksempel: <i>ja, jeg har forstået.</i> Som støttestrategi og sprogstøttemodel kan enkle dialogiske spørgeteknikker være velegnede til at komme tættere på elevernes faktiske forståelse. Via spørgsmål kan man som underviser eller oplæringsansvarlig sikre, at en manglende forståelse af opgaver og arbejdsprocesser bliver synlig.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	DIALOGISK SPØRGETEKNIK Der findes et væld af spørgeteknikker til brug for forskellige kommunikative situationer. I en kollektiv undervisningssituation er det vigtigt at være sensitiv over for den enkelte elevs reaktion og nonverbale kommunikation. Hvis spørgsmålet om forståelse altid rettes mod tosprogede elever på holdet, kan det eventuelt resultere i en negativ effekt. Det viser kommentarer fra tosprogede elever: <i>"Underviseren har færre forventninger til min faglighed end til de andre elevers faglighed. Underviseren har mistro til mine faglige færdigheder og min køkkenerfaring, selv om jeg i virkeligheden er rigtig god til at lave mad..."</i> <i>"Jeg virker mindre kompetent end de andre elever, fordi jeg har vanskeligere ved at udtale mig på dansk, end de andre elever. Det gør mig forlegen og pinligt berørt, at underviseren kun stiller spørgsmål til mig, så jeg svarer hurtigt ja, at jeg har forstået det hele..."</i> Det kan være en god idé at benytte en mere kollektiv spørgeteknik, når man skal teste elevers forståelse af opgaverne og arbejdsprocessen. En kollektiv dialog om dagens arbejde kan aflede opmærksomheden fra tosprogede elever og anerkende det faktum, at dansksprogede elever også kan være i tvivl om opgaver og processer. En dialogisk og kollektiv spørgeteknik kræver ikke megen tid og kan for eksempel tilrettelægges efter ping-pong metoden, som beskrevet nedenfor.
KONKRETE LÆRINGSMÅL:	At tosprogede elever føler sig mere anerkendte og ligeværdige, når de ikke er de eneste, der bliver spurgt, om de har forstået instruktionerne.

HVAD ER METODENS SIGTE:	• At undervisere og oplæringsansvarlige får bedre mulighed for at teste og sikre sig, at eleverne har forstået dagens opgaver og processer i og med, at både tosprogede og dansksprogede elever inddrages mere aktivt og dialogisk i at genfortælle dagens instruktion. • At alle elever får lejlighed til at afprøve, om de har overblik over dagens opgave eller har behov for at få gentaget instruktionen.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Undervisere og oplæringsansvarlige samt eventuelt kolleger på oplæringssteder. • Alle elever og alle elever på et hold.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	I SKOLEPERIODEN: • Underviseren gennemgår dagens opskrift og instruktion til arbejdsopgaver og arbejdsprocesser. • Underviseren beder en af de dansksprogede elever om at nævne 1-2 ingredienser, der indgår i dagens madret. • Underviseren beder nu en af de tosprogede elever om at nævne 1-2 andre ingredienser i madretten. • Alt efter hvor mange ingredienser madretten består af, spørger underviseren videre på hele holdet og veksler om muligt mellem tosprogede og dansksprogede elever i et hurtigt fælles ping-pong. • Hvis en dansksproget elev tøver med at svare, kan underviseren bede en tosproget elev om at hjælpe holdkammeraten med ingredienserne. Tilsvarende også, hvis en tosproget elev ikke kan huske ingredienserne. • Med ping-pong metoden samarbejder eleverne således kollektivt om at beskrive dagens ingredienser. • Det kan også være spørgsmål til tilberedningsformen, for eksempel om der skal piskes, hvor længe der skal steges mv.

	I OPLÆRINGSPERIODEN: Den oplæringsansvarlige kan på samme vis spørge både to-sprogede og dansksprogede elever, om de kan nævne ingredienser og tilberedningsformer i dagens ret.
MATERIALER:	Ingen særlige ud over dagens opskrift og instruktion.
METODISKE VARIATIONS MULIGHEDER:	MEMORY OM DAGENS INGREDIENSER - Som en variation kan underviseren i stedet vende spørgsmålet om og nævne nogle ingredienser, for eksempel: "Er der citroner i dagens ret, Aisha?" "Skal vi piske æg og mælk sammen i dagens ret, Søren?" "Hvilken slags kød skal vi bruge i dagens ret, Alina?" - Etc. SUMMEGRUPPER - Som en anden variation kan underviseren danne hurtige summegrupper, hvor eleverne to-og-to eller tre-og-tre får 5-7 minutter til i fællesskab at notere stikord om, hvad de ved om dagens madret. Det kan være faktisk viden, de har på forhånd, for eksempel viden om ingredienser i en omelet. Eller det kan være deres forestillinger om ingredienser i dagens ret, for eksempel brug af hvidløg, bælgrugter mv. - Efter summepausen beder læreren alle eller udvalgte grupper om at referere deres resultater.
REFERENCER:	-

SPROGSTØTTEMODEL 6) – INTERKULTUREL MADDIALOG

STØTTESTRATEGI: INTERKULTURELLE MADDAGE UNDER LEDELSE AF TOSPROGEDE ELEVER	INTERKULTUREL MADDIALOG
HVILKEN UDFORDRING:	Undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige har nævnt, at dansksprogede elever indimellem er tæt på at miste tålmodigheden, hvis de oplever, at deres tosprogede holdkammerater har for mange forståelsesspørgsmål eller behov for gentagelser i undervisningstiden. Tosprogede elever giver på deres side udtryk for, at de kan føle sig pressede og forlegne, når de mærker en utålmodighed fra både undervisere og andre elever eller kolleger på oplæringsstedet. Det gælder ikke mindst tosprogede kvindelige elever i de mere modne aldersgrupper, som har lang erfaring med madproduktion både fra oprindelseslande og tiden i Danmark. Kvinderne kan opleve, at dansksproglige og kommunikative udfordringer kommer til at fremstå som manglende ernæringsfaglig kompetence og forståelse. Tosprogede elevers medbragte erfaringer og holdninger til madproduktion kan afvige både ernæringsfagligt og madkulturelt fra de faglige krav på ernæringsassistentuddannelsen. Alligevel kan det styrke både den faglige og personlige selvforståelse blandt tosprogede elever, hvis deres faglige kompetence bliver mere synlig og anerkendt i undervisningen.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	KOMMUNIKATION, KULTUR, PÆDAGOGIK
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	INTERKULTURELLE MADDAGE UNDER LEDELSE AF TOSPROGEDE ELEVER Nogle skoler imødekommer tosprogede elevers behov for faglig anerkendelse ved at arrangere særlige interkulturelle maddage. Her får tosprogede elever mulighed for at præsentere og demonstrere deres erfaringer, traditioner og overvejelser om ernæringsrigtig madproduktion. Som støttestrategi og sprogstøttemodel kan interkulturelle

	maddage være med til at synliggøre tosprogede elevers faglige kompetence. Interkulturelle maddage er samtidig i god samklang med den generelle samfundsmæssige interesse for internationale madkulturer.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	BRED UDVEKSLING AF KULTURELLE ERFARINGER Interkulturelle maddage kan skærpe opmærksomheden blandt både undervisere, oplæringsansvarlige, dansksprogede elever og kolleger på andre kulturelle erfaringer inden for madproduktion. Interkulturelle maddage kan også vise ligheder og forskelle i kulturelle traditioner. Det kan styrke alles læringsprocesser og engagement i det interkulturelle perspektiv. Herved kan interkulturelle maddage også bygge bro mellem både professionelle og elever med forskellige baggrunde og erfaringsverdener.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODENS SIGTE:	• At tosprogede elever oplever, at deres erfaringer, traditioner og overvejelser omkring madproduktion bliver synlige og anerkendte af både undervisere, oplæringsansvarlige, dansksprogede elever og kolleger. • At tosprogede elever får lejlighed til at demonstrere dét, de har lært igennem undervisningen om ernæring, diæter og sundhed mv. ved at sammenligne ny og hidtidig viden via deres egne instruktioner til madretter og tilberedning. • At tosprogede elever via interkulturelle maddage skaber fælles refleksioner med undervisere, oplæringsansvarlige, dansksprogede elever og kolleger om madtraditioner og mulighederne for at overføre viden om ernæring og sund mad fra andre nationale og internationale traditioner til den danske sammenhæng.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Undervisere, oplæringsansvarlige, dansksprogede elever og kolleger på skoler og oplæringssteder. • Tosprogede elever med erfaring fra madproduktion i andre internationale og sociokulturelle sammenhænge.
FREM GANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	I SKOLEPERIODEN: • Underviseren aftaler sammen med tosprogede elever, at eleverne tilrettelægger en interkulturel undervisningsdag i

	køkkenet. • Underviseren hjælper de tosprogede elever med at strukturere dagen, så dagen kommer til at indbefatte de samme sektioner og rutiner som i den ordinære undervisning. • Underviseren kan også være behjælpelig med sproglige begreber og forklaringer alt efter elevernes behov. • De tosprogede elever overtager nu ledelsen af den interkulturelle maddag, hvor de præsenterer en ret fra oprindelseslandet eller fra deres private husholdning. De fortæller lidt om baggrunden for retten, for eksempel udbredelse, rettens kulturelle og måske religiøse kontekst, højtider mv. De instruerer herefter de andre elever i de arbejdsprocesser, der indgår i tilberedningen. • Underviseren bistår og støtter de tosprogede elever i deres vejledning af de øvrige elever på holdet. • Nogle gange er der kun én tosproget elev på et hold. Så må den elev inddrage den nødvendige bistand til at gennemføre den interkulturelle maddag. • Er der flere tosprogede elever på holdet, kan deres socio-kulturelle rødder være vidt forskellige. Måske kan de samarbejde om noget fælles. Men måske skal de afholde hver deres interkulturelle maddage.
MATERIALER:	• Elevernes egne opskrifter.
METODISKE VARIATIONSMULIGHEDER:	Det vil være en god idé for sammenhængskraften og den gensidige anerkendelse på holdene, at både tosprogede og dansksprogede elever kan bidrage med opskrifter i undervisningen.
REFERENCER:	-

SPROGSTØTTEMODEL 7) – MINDMAPPING

STØTTESTRATEGI: FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING TIL BEDRE OP- GAVE- OG PROCESFORSTÅELSE	MINDMAPPING
HVILKEN UDFORDRING:	Både undervisere, vejledere, oplæringsansvarlige og tosprogede elever har tilkendegivet, at tilegnelsen af det ernæringsfaglige fagsprog kan være en udfordring. Det gælder både opgaveinstruktioner og forståelsen af arbejdsprocesser i såvel skoleperioder som oplæringsperioder. Tosprogede elever oplever ofte, at de er nødt til at forstå den fulde sætningsdannelse og betydningen af hvert eneste ord for at skabe mening og sammenhæng i en samlet instruktion til dagens opgaver og arbejdsprocesser i køkkenet. Men elevernes detaljeorienterede tilgang hæmmer samtidig deres overblik over de delopgaver, der indgår i den samlede arbejdsproces. De kan ikke nå at lytte opmærksomt til instruktionen og oversætte alle ord i instruktionen på samme tid. Eleverne kan også have svært ved at vægte ordenes betydning i instruktioner og opskrifter. Det betyder, at hverdagsord og fagord tillægges samme vigtighed, selv om hverdagsordene ofte er "fyldord". FOKUS PÅ FAGLIGE FUNKTIONER OG PROCESSER Derfor kan det være en hjælp for både tosprogede og dansksprogede elever at sammenkæde de funktioner og processer, som dagens fagbegreber dækker. Det kan være lettere at forstå og huske den funktionelle og praktiske proces og sammenhæng bag fagbegreberne – end at forstå lange sætninger, hvor hverdagssprog, færdagslige ord og fagudtryk er blandet sammen. Funktionelle og procesorienterede beskrivelser kan anvendes i forhold til madretter, ingredienser og opskrifter såvel som til køkkenredskaber og brugen heraf:

	EKSEMPEL: I dag modtager holdet følgende instruktion til opgaverne og arbejdsprocesserne i køkkenet: ”I dag skal vi bage fødselsdagsboller, og vi skal bruge smør, mælk, gær, sukker, groft salt og hvedemel samt æg til pensling. Smelt først smør i en gryde og hæld smørret i en stor skål. Tilsæt mælk og opløs gæren heri. Tilsæt herefter mel og slå dejen godt sammen med en grydeske. Dæk skålen med hus-holdningsfilm og lad dejen hæve et lunt sted i 45 minutter. Tag dejen ud på et meldrysset bord og form 12 boller. Lad dejen efterhæve cirka 1 time. Pensl med æg og bag midt i ovnen 15-20 minutter ved 200 grader...” De fremhævede ord viser de centrale funktioner og processer, der knytter sig til de enkelte ingredienser og den samlede tilberedning, for eksempel opløsning af gær i mælken, efterhævning en vis tid mv. Det kan lette forståelsen, hvis en instruktion har fokus på de centrale fagord, deres funktion og deres rækkefølge i arbejdsprocessen. MINDMAPPING er en velegnet og let metode til at fastholde dette fokus, fordi metoden sigter på at opdele et emne – for eksempel en tilberedningsform – i korte instrukser og logisk rækkefølge.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED, KOMMUNIKATION, PÆDAGOGIK
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING TIL BEDRE OPGAVE- OG PROCESFORSTÅELSE Som støttestrategi og sprogstøttemodel kan MINDMAPPING være velegnet til at illustrere, hvordan et fagligt begreb, for eksempel bollebagning, kan beskrives gennem præcise funktioner i en bestemt rækkefølge og arbejdsproces. I bollebagningen er det eksempelvis funktioner som hævning og bagning i et vist tidsrum og en vis temperatur i en bestemt rækkefølge. Med Mindmapping skæres hverdagssproglige fyldord og ”forstyrrelser” fra for at fremme forståelsen af et fagbegreb i tæt sammenhæng med de funktioner og processer, der indgår i begrebet.

HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	MINDMAPPING TIL AT VISE SAMMENHÆNGEN MELLEM FAGUDTRYK, FUNKTION OG PROCES Med metoden MINDMAPPING er det let at danne en grafisk oversigt over et givet emne og dets delelementer – for eksempel en tilberedningsform og de funktioner og processer, der indgår heri. Mindmapping af en tilberedningsform kan med få ord og korte instrukser opdele og beskrive funktionerne og arbejdsprocesserne i den rette rækkefølge. Mindmapping kan også benyttes til brainstorming, hvor eleverne for eksempel i mindre grupper brainstormer og noterer de kvalifikationer og færdigheder, der kendetegner ”den gode ernæringsassistent”.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODENS SIGTE?	• At undervisere, oplæringsansvarlige og vejledere har fokus på at forklare faglige og færdighedsrelaterede ord ud fra deres konkrete funktion og arbejdsproces i tilberedelsen af madretter. • At både tosprogede og dansksprogede elever øger deres forståelse og tilegnelse af fagudtryk og færdighedsrelaterede ord ud fra ordenes konkrete funktioner og tilberedningsprocesser.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Tosprogede og dansksprogede elever. • Undervisere, oplæringsansvarlige og vejledere.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	Mindmapping kan som metode benyttes på mange forskellige måder og med forskelligt indhold til at illustrere og forklare fagbegreber ud fra deres konkrete funktioner og processer. Find også alle illustrationer i bilagsmaterialet EKSEMPEL: MINDMAPPING OVER MADRET • Vælg en madret, for eksempel ”hakkebøffer med bløde løg og brun sovs” • Beskriv tilberedningen i korte sætninger punkt for punkt. • Lad eleverne arbejde selvstændigt med at beskrive tilberedningen punkt for punkt:

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs

Funktion:

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs er en klassisk dansk ret. Retten består af stegte hakkebøffer, langsomt stegte løg og en brun sovs lavet på stegesky.

Retten serveres ofte med kartofler og bruges her som et eksempel på, hvordan man kan opdele en arbejdsproces i klare trin.

Arbejdsproces:

- 1 Pil løgene og skær dem i tynde skiver.
- 2 Smelt smør og steg løgene ved lav varme, indtil de er bløde og gyldne.
- 3 Form hakkekødet til bøffer og krydr dem med salt og peber.

- 4 Steg hakkebøfferne på panden ved middel varme, til de er gennemstegte.
- 5 Tag bøffer og løg af panden og hold dem varme.
- 6 Tilsæt bouillon til panden og lad stegeskyen koge op.
- 7 Jævn sovsen, smag til og server retten.

9

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs

Elevøvelse

Funktion:

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs er: _____

Retten serveres ofte med: _____

Arbejdsproces:

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____
- 7 _____

10

EKSEMPEL: MINDMAPPING SOM GRUPPEØVELSE FOR ELEVERNE

Vælg en tilberedningsform, for eksempel "Fermentering af grøntsager".

- Beskriv ud fra den nedenstående skabelon, hvordan fermentering af eksempelvis en grøntsag kan opdeles i delprocesser i rækkefølge trin for trin. Brug gerne bydeform til at beskrive, hvordan eleverne kan fermentere. Skriv så vidt muligt kun i hovedsætninger. Tilføj eventuelt flere trin efter behov.
- Lad eleverne i smågrupper studere skabelonen og indprente sig beskrivelsen af fermentering af grøntsager.
- Udlevér nu den samme skabelon uden beskrivelse til grupperne og lad dem selv arbejde med at udfylde funktion og arbejdsproces for fermentering.

Fermenterede grøntsager

Elevøvelse

Funktion:
Fermentering betyder _____

Det er en måde at gøre mad holdbar på – især grøntsager. Når man fermenterer, gærer grøntsagerne med deres egne mælkesyrebakterier. Mange fødevarer er fermenterede, for eksempel yoghurt, pølser, ost, kaffe og øl.

Udvælg en grøntsag og beskriv en fermenteringsproces på et blankt stykke papir. Inddel og indsæt derefter processen i 7 korte trin.

Arbejdsproces:

1

2

3

4

5

6

7

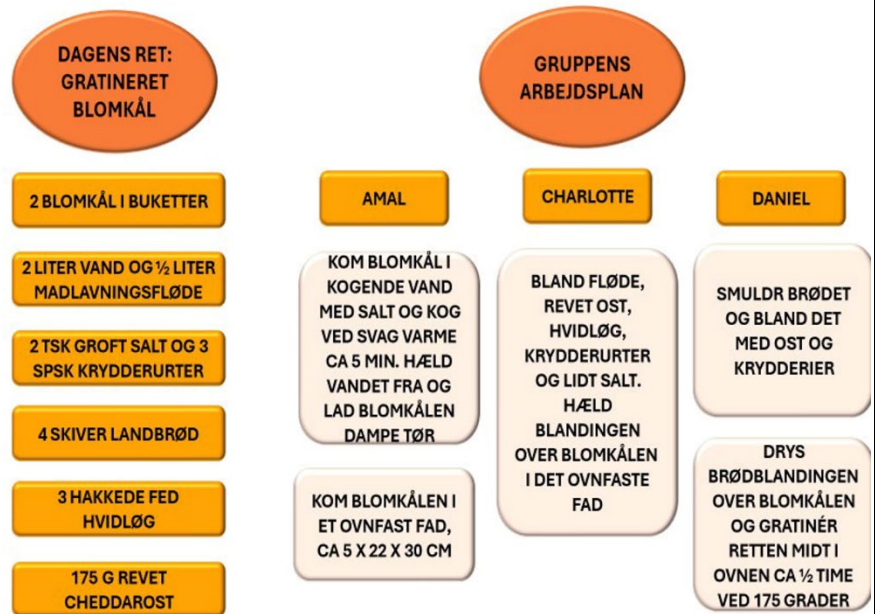

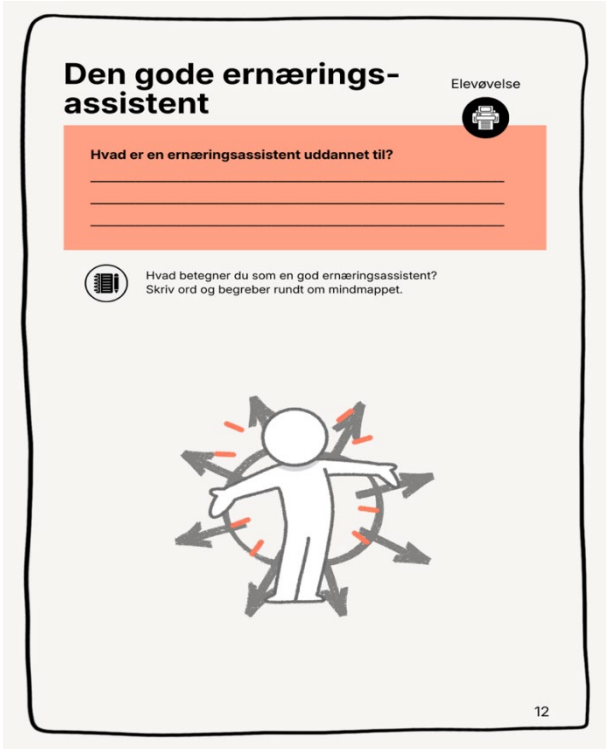
11

51

EKSEMPEL: MINDMAP OVER DAGENS ARBEJDSPROCESSER OG GRUPPENS OPGAVEFORDELING

- Til dagens arbejde i køkkenet får hver elevgruppe udleveret en samlet mindmap over dagens madret med ingredienser, trin-vise arbejdsprocesser samt opgave- og ansvarsfordeling mellem gruppemedlemmerne:

	EKSEMPEL: MINDMAP OVER ERNÆRINGSFAGLIGE KVALIFIKATIONER – GRUPPEØVELSE FOR ELEVGRUPPER Brug mindmapping til en øvelse, hvor eleverne i smågrupper brainstormer over de kvalifikationer og færdigheder, der kendetegner ”den gode ernæringsassistent”. Eleverne hjælper hinanden i gruppen med at finde rigtige udtryk og begreber:
MATERIALER:	Find alle skabeloner og øvelsesark i katalogets bilagsmateriale.
METODISKE VARIATIONSMULIGHEDER:	Mindmapping kan varieres i det uendelige med forskellige eksempler på fagord, funktioner og arbejdsprocesser ud fra skabelonerne.
REFERENCER:	Fastholdelseskarakavenen (2010): ”Undervisning i værkstedssprog. Køkkenet”. Kan findes på: • https://emu.dk/eud/erhvervsfag-1-3/faglig-kommunikation/undervisning-i-vaerkstedssprog • Mhtconsult mfl. (2010): ”Meet the Need. Erhvervsrettede materialer til undervisning i dansk som andetsprog”

SPROGSTØTTEMODEL 8) – FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING

STØTTESTRATEGI: ØVELSER TIL LET TRÆNING AF FAGUDTRYK OG BEGREBER	FUNKTIONEL FAGORDSTRÆNING
HVILKEN UDFORDRING:	Både undervisere, vejledere, oplæringsansvarlige og tosprogede elever har tilkendegivet, at tilegnelsen af det ernæringsfaglige fagsprog kan være en udfordring. Det kan knibe med at forstå instruktioner i deres helhed. Det skyldes dels tosprogede elevers ønske om at forstå alle ord i en instruktion. Men forklaringen er dels også, at eleverne ikke har et tilstrækkeligt ernæringsfagligt ordforråd. OPBYGNING AF ET ERNÆRINGSFAGLIGT ORDFORRÅD Erfaringer fra sprogundervisning vidner om, at både hverdagsord, førfaglige ord og faglige ord bedst læres, når de bliver sat i kontekst, for eksempel en funktionel og procesorienteret beskrivelse af et fagords betydning: Underviseren eller den oplæringsansvarlige introducerer holdet eller den enkelte elev til tilberedningsformen "blanchering". Eleverne får at vide, at blanchering er en metode til lynkogning, der kan bevare farve, smag og struktur i grøntsager. Det er svært for både tosprogede og dansksprogede elever at forstå fagbegrebet ud fra denne forklaring. Først da eleverne får en opskrift, der beskriver ingredienser og rækkefølge i tilberedningen, kan de relatere "blanchering" til en arbejdsproces, der også viser den funktion, som blanchering har: Tilberedning: 1) Bring en gryde med let saltet vand i kog. 2) Kom grøntsager (det kan også være kød) i vandet i ganske få minutter. 3) Kom lynhurtigt grøntsagerne over i en skål med iskoldt vand for at stoppe kogningen Derfor kan en funktionel fagordstræning være et godt supplement til mere dyberegående metoder og redskaber til sprogstøtte.

HVILKEN: INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED, KOMMUNIKATION, PÆDAGOGIK
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	ØVELSER TIL LET TRÆNING AF FAGUDTRYK OG BEGREBER Træning i fagudtryk, fagbegreber og færdige ord tjener til at opbygge et stadig større ernæringsfagligt ordforråd. Nogle af de digitale sprogstøttemodeller (se sprogstøttemodel 1 og 2) kan samtidig hjælpe både tosprogede og dansksprogede elever til at lagre og opbevare deres egne ordlister med forklaringer, billeder og udtale mv. Som støttestrategi og sprogstøttemodel kan en let fagudtryks-træning understøtte elevernes ernæringsfaglige hukommelse via øvelser, der ikke kun indeholder fagord, men også giver en funktionel forklaring på de sammenhænge og processer, som fagordet er knyttet til.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	FUNKTIONELLE FAGUDTRYKSØVELSER Funktionelle øvelser om fagudtryk og fagbegreber kan være en god støtte for tosprogede elever til at indlære, huske og også beskrive både faglige og færdige ord ud fra de funktioner og arbejdsprocesser, som ordene betegner. Funktionelle fagudtryksøvelser kan løses manuelt og siden opbevares på en smartphone eller et portfolio (jvf. sprogstøttemodel nr. 11).
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODENS SIGTE?	• At undervisere, oplæringsansvarlige og vejledere tydeliggør sammenhængen mellem fagord, deres funktion og fremgangsmåde i tilberedelsen af madretter. • At både tosprogede og dansksprogede elever øger deres forståelse og tilegnelse af fagudtryk og færdige ord ud fra ordenes konkrete funktioner og tilberedningsprocesser.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Tosprogede og dansksprogede elever. • Undervisere, oplæringsansvarlige og vejledere.

FREM GANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:

EKSEMPLER PÅ LETTE FAGUDTRYKSØVELSER

FAGUDTRYKSØVELSE: HVAD BETYDER FAGORDENE I LISTEN?

- Listen i denne øvelse indeholder eksempler på en lang række ernæringsfaglige udtryk og begreber. Eleverne skal sætte kryds ved den rigtige betydning/funktion. Listen kan udskiftes med andre ord og valgmuligheder.
- Øvelsen kan nemt oprettes i læringsplatformen Kahoot!, der netop egner sig til multiple-choice quizzet.
- Det gør det let for eleverne at løse ordquizzet på deres smartphones – for eksempel under transport til og fra skolen, mellem lektioner mv.
- Fagudtrykkene kan ændres og udskiftes, så eleverne kan quizze både med ord for processer, arbejdsredskaber, tilføjsord, ingredienser i madretter mv.

Fagudtryksøvelse 1

Hvad betyder fagordene?
Sæt kryds ved den rigtige betydning.

Hævet

☐ vokset ☐ god kvalitet ☐ meget velsmagende

Udskiftet

☐ udliveret ☐ byttet ud ☐ printet ud

Muggen

☐ meget sur ☐ rådden ☐ lidt våd

Sprød

☐ knasende ☐ stegt færdig ☐ brunlig rød

Revet

☐ såret ☐ trykket flad ☐ raspet i små stykker

Økologisk

☐ usprøjtet ☐ noget er sundt ☐ fyldt med vitaminer

14

FAGUDTRYKSØVELSE: CHECK MIN FAGORDSVIDEN

- I denne øvelse tilføjer eleverne deres egne forklaringer på fagordene.
- Underviseren eller den oplæringsansvarlige kan tjekke elevernes forklaringer, eller eleverne kan hjælpe hinanden med at kontrollere og skrive de rigtige forklaringer.

Fagudtryksøvelse 2

Test din viden om fagord
Tilføj dine egne forklaringer til fagordene.

Elevøvelse

FAGORD	MIN FORKLARING
Kostpyramide	
Spækbræt	
Afrime	
Tilsmage	
Animalsk	
Afpudse	
Vegetarisk	
Gylident	
Farsere	
Blanchere	
Sprængt kød	
Konserves	
Gratinere	
Partering	
Resistent	
Pasteurisering	
Fond	
Tilsætningsstoffer	
Brunch	
Pochere	

15

MATERIALER:

Alle øvelsesark findes i katalogets bilagsmateriale.

METODISKE VARIATIONS- MULIGHEDER:

De nævnte fagudtryksøvelser har mange variationsmuligheder. Undervisere og oplæringsansvarlige kan udarbejde tilsvarende skemaer over fagudtryk fra ernæringslære eller over redskaber og deres funktion i tilberedningsformer mv.

REFERENCER:

- Fastholdelseskaravanen (2010): "Undervisning i værkstedsprog. Køkkenet". Kan findes på: <https://emu.dk/eud/erhvervsfag-1-3/faglig-kommunikation/undervisning-i-værkstedssprog>
- Mhtconsult mfl. (2010): "Meet the Need. Erhvervsrettede materialer til undervisning i dansk som andetsprog".

SPROGSTØTTEMODEL 9) – SPROGFORENKLING VIA STILLADSERING OG MODELLERING

STØTTESTRATEGI:
**SPROGFORENKLING TIL BEDRE PRO-
 CES- OG INSTRUKTIONSFORSTÅELSE**

**SPROGFORENKLING VIA
 STILLADSERING OG
 MODELLERING**

**HVILKEN
 UDFORDRING:**

Både undervisere, vejledere, oplæringsansvarlige og tosprogede elever har tilkendegivet, at tosprogede elever kan have vanskeligheder ved at overskue en samlet mundtlig instruktion til dagens opskrift samt trinvis opgaver og arbejdsprocesser i køkkenet. Tosprogede elever har selv forklaret, at det ikke udelukkende er et spørgsmål om manglende ordforråd. Udfordringen handler også om selve instruktionsformen, når underviseren formidler instruktioner via længere og sammenhængende sætninger, udtalt i almindeligt talesprogstempo.

Tosprogede elever føler sig ofte nødsaget til at oversætte den fulde sætningsdannelse og betydningen af hvert eneste ord for at skabe mening og sammenhæng i den samlede instruktion. Oversættelsesprocessen er i sig selv en udfordring, fordi tiden er knap, og fordi gængse oversættelsessystemer ikke altid har kapacitet til at levere en korrekt oversættelse af ernæringsfaglige udtryk.

Nogle undervisere anbefaler tosprogede elever at uddrage faglige nøgleord fra instruktionerne, for eksempel navne på nogle af ingredienserne. Det kan faktisk være en god idé at arbejde med en form for sprogforenkling og koncentrere sig om at udlede eksempelvis substantiver i instruktionen. Men sprogforenkling kræver samtidig, at instruktionerne bliver tilpassede til processen.

HVILKEN INDSATSKATEGORI:

DANSKSPROGLIGHED, KOMMUNIKATION

HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	SPROGFORENKLING TIL BEDRE PROCES- OG INSTRUKTIONSFORSTÅELSE Stilladsering og modellering er velkendte sproglæringsstrategier inden for almen sprogundervisning. Stilladsering og modellering bliver ofte kombineret i sprogpædagogiske sammenhænge og bygger grundlæggende på et mål om at give elever en rettidig sprogstøtte på det niveau, eleverne befinder sig på. Som støttestrategi og sprogstøttemodel har stilladsering og modellering også relevans, selv om sproglæring ikke er det primære faglige mål i en erhvervsfaglig sammenhæng. Dog er det nødvendigt med en vis tilpasning til den ernæringsfaglige ramme, som vist i det følgende.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	SPROGFORENKLING STYRKER FORSTÅELSE STILLADSERING er blevet defineret som: <i>"...den proces eller det produkt, der gør eleven i stand til at nå et mål, løse et problem eller færdiggøre en opgave, som eleven ikke ville have været i stand til at gøre uden støtte fra andre personer eller værktøjer..." (se referencer nedenfor).</i> Stilladsering betegner den støtte - det "stillads" - som en underviser eller oplæringsansvarlig kan bygge omkring elevens læring for at give eleven de bedste læringsforudsætninger. I takt med at eleven bliver mere selvstændig i det faglige arbejde, kan støtten gradvist mindskes. En støtte kan for eksempel bestå i, at en faglig opgave opdeles i flere trin for at gøre den mere overskuelig for eleven. MODELLERING betegner en undervisningsmetode, hvor en underviser eller oplæringsansvarlig i praksis demonstrerer – modellerer - de arbejdsprocesser, som eleverne skal udføre. Stilladsering og modellering indbefatter således også en undervisnings- og opgavedifferentiering, der i den pædagogiske tilrettelæggelse tager hensyn til, at eleverne har forskellige læringsforudsætninger.

KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODEENS SIGTE:	• At tosprogede - men også dansksprogede - elever får bedre muligheder for at overskue dagens opgaver og arbejdsprocesser. • At undervisere og oplæringsansvarlige styrker elevernes læringsproces ved at tilpasse instruktioner og opgavebeskrivelser til forskellige læringsforudsætninger. • At tosprogede elever får flere succesoplevelser i både skole- og oplæringsperioder og derved styrker mulighederne for at fuldføre uddannelsen.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige, der har tæt fokus på elevernes forskellige læringsprocesser og læringsresultater.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	STILLADSERING • Med stilladsering kan underviseren eller den oplæringsansvarlige forenkle en opskrift ved at dele den op i mindre sætninger og omskrive opskriften i korte hovedsætninger og "stakkatosprog". • Sproget i opskrifter og instruktioner kan også forenkles, når de omskrives til bydeformer som for eksempel: hæld, rør, pisk mv. • Underviseren eller den oplæringsansvarlige kan stille tosprogede elever den hjemmeopgave, at eleverne selv udvider teksten i en sprogforenklet opskrift, så opskriften kommer til at ligne de sædvanlige og "normale" opskrifter. Eleverne kan for eksempel omskrive den forenklede opskrift til hovedsætninger og indsætte bisætninger. Opgaven kan også bestå i at omskrive bydeformer til verber: jeg hælder, jeg rører, jeg pisker mv. • Tosprogede elever kan også få til opgave at tilføje korte forklaringer til førfaglige og ernæringsfaglige ord i en opskrift, for eksempel: når jeg blancherer maden, koger jeg den kortvarigt og nedkøler den derefter hurtigt i iskoldt vand mv.

	• Sprogstøttemodel 2 i metodekataloget, WORK/dPLAYS, kan være en hjælp til denne øvelse, hvor gentagelse af ord og sætninger styrker elevernes ordforråd og "sætningsforråd". MODELLERING • Med modellering kan undervisere og oplæringsansvarlige visualisere instruktioner ved selv at demonstrere, hvordan en opskrift omsættes i arbejdsprocesser i den korrekte rækkefølge, for eksempel rækkefølgen af sukker og smør til brune kartofler. • Modellering er således en "tale til handling" metode, hvor instruktionen bliver formuleret og illustreret på samme tid. • I holdundervisningen kan undervisere endvidere arbejde med modellering ved at lade alle elever på holdet udføre den samme opgave, for eksempel legering af en suppe. Underviseren kan hurtigt spotte, om eleverne har forstået instruksen og teknikken.
MATERIALER:	-
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	• Holmen, Anne & Thise, Helene (2021): "Flere sprog i læringen". • Thise, Helene & Vilien, Katja (2023): "Broen til fagsproget i ungdomsuddannelserne"

SPROGSTØTTEMODEL 10) – TRANSLANGUAGING

STØTTESTRATEGI:

BRUG AF MODERSMÅL ELLER TREDIESPROG SOM STØTTESPROG

TRANSLANGUAGING

HVILKEN UDFORDRING:

Både undervisere, oplæringsansvarlige, vejledere og tosprogede elever har nævnt de udfordringer, der opstår, når tosprogede elever forsøger at opnå en detaljeret forståelse af alle enkeltord i en mundtlig instruktion. Uddannelsen og læringen foregår jo i en dansk kontekst og på det danske sprog. Men det betyder reelt, at mange tosprogede elever skal **omstille** læringssproget og så at sige "dobbeltlære".

MELLEM DANSK OG ANDRE LÆRINGSSPROG

Det er umiddelbart naturligt for tosprogede elever at inddrage modersmålet eller et andet fortroligt sprog i deres læringsproces. Tænkning, refleksion og kognitiv tilegnelse **har et sprog**. I den erhvervsfaglige uddannelse forventes det, at alle elever er i stand til at forstå og gøre sig forståelige på dansk. Når den fagpædagogiske og didaktiske forventning er, at alle elever uanset baggrund lærer og tilegner sig viden på dansk, vil tosprogede elever ofte benytte metoder, der gør dem i stand til at følge den danske undervisning og forventningen om, at læringen foregår på dansk.

Det betyder i mange tilfælde, at tosprogede elever bestræber sig på at oversætte og forstå **hvert eneste danske ord** i underviserens instruktion til dagens opgaver og arbejdsprocesser.

TRANSLANGUAGING

Translanguaging er en pædagogisk tilgang, der sigter på at styrke tosprogede elevers læring ved at nyttiggøre elevernes **samlede sproglige ressourcer**.

TRANSLANGUAGING har i en årrække været anvendt med positive lærings- og progressionsresultater inden for sprogundervisning. Det betyder i praksis, at tosprogede elever lærer et sprog – og et fagsprog – ved at sammenligne med et kendt sprog, enten modersmål eller velkendt trediesprog.

	TRANSLANGUAGING vinder stadig større indpas i både skole- og voksenundervisning og er et opgør med sprogtræningsmetoder, hvor man udelukkende må tale det danske sprog – eller det sprog, der skal læres. Denne ”dansk via dansk” metode har længe domineret både i uddannelsessystemet og i arbejdslivet. Men i dag har sprogforskere evidens for, at inddragelsen af et andet velkendt sprog i mange tilfælde fremmer sproglæringen. Man taler om, at tosprogede via modersmålet eller trediesproget får et nyttigt ”stillads” til at genkende og huske det nye sprog og de relevante fagudtryk via sammenligningen med et sprog, de allerede behersker: <i>”Den sproglige begynder er begrænset i sit udtryk på det nye sprog. Ved at inddrage elevernes stærkeste sprog får eleverne andre muligheder for at udtrykke sig og gå i dialog med det faglige stof. Det giver bedre muligheder for læring, men også for at komme til orde og give udtryk for sin viden og for den, man er...”</i> <i>(Holmen, Anne og Thise, Helene, 2020.)</i> TRANSLANGUAGING er således også et læringssyn, der anerkender, at tosprogede elever med fordel kan bygge deres læring på flere sprog. Undervisere og oplæringsansvarlige kan i den fagpædagogiske og ernæringsfaglige tilrettelæggelse styrke tosprogede elevers faglige læringsproces ved at lade dem inddrage deres tosprogede eller flersprogede ressourcer aktivt i læringsprocessen.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED, PÆDAGOGIK
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	BRUG AF MODERSMÅL ELLER TREDIESPROG SOM STØTTESPROG Hvis tosprogede elever især i en startperiode får mulighed for at bruge et kendt sprog som et stillads til at udtrykke sig i, kan det blive en genvej til en hurtigere dansksproglig læring af både fagsprog, færdighedsfagligt sprog og hverdagsprog ifølge både forskning og praksiserfaring fra undervisning. Som støttestrategi og sprogstøttemodel kan metoder til translanguaging imødekomme tosprogede elevers udfordringer

	med i et hurtigt tempo at tilegne sig både et overblik og en detaljeret forståelse af danske instruktioner.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	AT NYTTIGGØRE SPROGLIGE RESSOURCER I DEN FAGLIGE UNDERVISNING OG LÆRING TRANSLANGUAGING indeholder som læringsstrategi både en pædagogisk, kommunikativ og kognitiv dimension: Pædagogisk handler translanguaging om at øge underviseres og oplæringsansvarliges opmærksomhed på tosprogede elevers samlede – og ofte usynlige - sproglige ressourcer. Målet er at anerkende, at tosprogede elevers faglige læring kan styrkes, når eleverne får mulighed for at nyttiggøre deres tosprogede eller flersprogede ressourcer til hurtigst og mest effektivt at tilegne sig det faglige materiale – mundtligt såvel som skriftligt. Kommunikativt handler translanguaging om, at den umiddelbare brug af flere sprog er en mere og mere udbredt kommunikationsform i flersprogede miljøer. Den flersprogede kommunikationsform kan fremme tosprogede elevers aktive deltagelse, når det er tilladt i undervisningen, at eleverne indimellem træner danske fagbegreber via deres modersmål eller et velkendt trediesprog. Kognitivt handler translanguaging om, at tosprogethed og flersprogethed er en kompetence, som mange mennesker i dag besidder i større eller mindre omfang. Det betyder netop, at vi uden at tænke nærmere over det tilegner os viden og uddyber vor forståelse for emner og situationer på tværs af forskellige sprog. Flersprogethed kan derved ses som en kognitiv styrke, som med fordel kan udnyttes i læringsituationer. Som støttestrategi retter translanguaging sig således både mod undervisere, oplæringsansvarlige, vejledere og elever: A) Flersprogethed som vilkår i kommunikation B) Translanguaging som pædagogisk praksis
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODEENS SIGTE:	• At styrke tosprogede elevers faglige læring ved at lade dem inddrage alle deres sproglige ressourcer i læringsprocessen. • At øge underviseres og oplæringsansvarliges opmærksomhed på tosprogede elevers brug af sproglige ressourcer i den faglige undervisning og læring.

MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige. • Tosprogede/flersprogede elever.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	A) FLERSPROGETHED SOM VILKÅR I KOMMUNIKATION Det kan være en god idé at drøfte fagprofessionelt, hvordan tosprogethed/flersprogethed præger hverdagen, og hvordan tosprogethed/flersprogethed også er en del af det faglige fællesskab på skolen. Det kan umiddelbart virke som en udfordring at tale om styrkerne ved tosprogethed/flersprogethed – og om translanguaging som en pædagogisk praksis – når man som undervisere oplever, at mangelfulde danskundskaber blandt tosprogede (flersprogede) elever er en af de store udfordringer i den faglige undervisning. Som led i den fælles efteruddannelse kan det anbefales at afsætte tid til temaet om translanguaging og starte med følgende øvelse – først individuelt og derefter i plenum: • Hvad er dit/dine modersmål? • Hvor er du født? • Taler du en dialekt/flere dialekter? • Hvilke sprog taler du/kan du udtrykke dig på? • Hvilke sprog bruger du i hverdagen, privat og fagligt? • Hvordan har du klaret dig sprogligt på rejser til andre lande? • Har du boet i andre lande end Danmark? • Har du familie, venner eller kolleger, der taler flere sprog? • Kan du lide at se og høre udenlandske film og musik? • Hvordan vil du definere begrebet flersproglighed? (Frit efter Holmen & Thise, 2019)

	Øvelsen vil antagelig tydeliggøre, hvor ofte der foregår en "samkøring" af sprog i dagligdags situationer. Et enkelt eksempel kan være læsning af danske undertekster til udenlandske film, hvor dansk fungerer som et velkendt støttesprog, der samtidig styrker ordforrådet på det talte sprog i filmen, for eksempel tysk eller engelsk mv.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	B) TRANSLANGUAGING SOM PÆDAGOGISK PRAKSIS Nogle skoler og uddannelsesinstitutioner er stærkt præget af en international elevgruppe og flersprogethed. Nogle uddannelser foregår endda på engelsk. Her er det helt oplagt at gøre et trediesprog til fællessprog i en dansk uddannelsessammenhæng. Men dansk-via-modersmål er også en udbredt metode på sprogcentre, hvor kursister erfaringsmæssigt styrker den danske sproglæring ved at benytte et fælles modersmål som brobyggerprog til dansk. Man møder det danske sprog ved at reflektere over undervisningsmaterialer og opgaver på modersmålet – og ved at sammenligne modersmål og dansk i en målrettet træning af dansk som andetsproget. I den erhvervsfaglige uddannelse kan det være vanskeligt at overføre modersmålsmetoden direkte. Men det er alligevel muligt at tænke i translanguaging ved at give tosprogede eller flersprogede elever adgang til at inddrage modersmålet eller et velkendt trediesprog i læringen via enkle metoder: • Lad tosprogede elever benytte deres modersmål som en bro til de danske undervisningsopgaver. • Stil for eksempel en opgave på dansk. Bed de tosprogede elever om at oversætte selve opgaveformuleringen til deres modersmål eller eventuelt et trediesprog, som de behersker godt. • Lad i første omgang eleverne "tænke" besvarelsen på modersmålet eller trediesproget. I næste omgang skal eleverne så omsætte deres besvarelse til dansk. • Med denne fremgangsmåde er opgaveløsningen og oversættelsesprocessen vendt på hovedet i og med, at eleverne arbejder fra modersmål til dansk i stedet for fra dansk til eventuel brug af modersmål.

- Eleverne får en hurtigere sproglig forståelse for opgaven og besvarelsen, samtidig med at de træner dansksprogligheden.
- Mindmapping kan være et illustrativt redskab til denne proces, hvor eleverne indfører deres besvarelse først på modersmål og dernæst på dansk:

Hvilke hygiejneregler gælder i hospitalskøkkenet?

MATERIALER:	-
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	Tekster om translanguaging og flere sprog i undervisning og læring: • Thise, Helene & Vilien, Katja (2023): "Broen til fagsproget i ungdomsuddannelserne". • Holmen, Anne & Thise, Helene (2021): "Flere sprog i læringen". • Holmen, Anne. og Thise, Helene (2020): "Translanguaging – alle elevers læring i centrum". I Viden om Literacy, no 27, Nationalt Videncenter for Læsning. • Holmen, Anne & Thise, Helene (2019): "Translanguaging". I Sprogforum 68, april 2019.

SPROGSTØTTEMODEL 11) – PORTFOLIO SOM SPROGSTØTTENDE LÆRINGSREDSKAB

STØTTESTRATEGI: OVERBLIK OVER EGEN LÆRINGSPROCES VIA SAMLING OG STRUKTURERING AF LÆRINGSMATERIALER	PORTFOLIO SOM SPROGSTØTTENDE LÆRINGSREDSKAB
HVILKEN UDFORDRING:	Flere tosprogede elever har nævnt, at den manglende fortrolighed med undervisnings sproget dansk kan bevirke, at de glemmer, hvad de allerede har lært. Pointen er, at den faglige hukommelse hænger sammen med den begrebslige hukommelse og forståelse. Undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige har tilsvarende tilkendegivet, at tosprogede elever til trods for et godt ernæringsfagligt håndlag kan have svært ved at overskue deres egen læringsproces. Det kan være i forhold til ingredienser og tilberedningsformer, opskrifter, arbejdsredskaber og teoretiske temaer i ernæringslære mv. Denne problemstilling kan også relateres til translanguaging (se denne sprogstøttemodel), hvor muligheden for at inddrage modersmålet eller trediesprog i videnstilegnelsen og læringen kan være en hjælp for mange tosprogede og støtte dem i at tilegne sig de danske fagudtryk og begreber. Den pædagogiske og didaktiske brug af PORTFOLIO metoden kan tillige være en vej til at støtte den enkelte elev i løbende at indsamle, strukturere, dokumentere og evaluere egne læringsprocesser i uddannelsen. Det gælder først og fremmest de faglige materialer og læringsprocesser. Men PORTFOLIO metoden er også velegnet til at reflektere over de mere personlige udviklingsprocesser, der knytter sig til den faglige læring, for eksempel øget selvtillid, større mod på at udtale sig i plenum mv. PORTFOLIO metoden er i dag udbredt i mange undervisnings- og uddannelsessammenhænge. Den benyttes efter al sandsynlighed også på mange udbyderskoler. Det sker måske i et samspil mellem skoler og oplæringssteder, hvor elevens portfolio

	kan være en hjælp til koordinering på tværs af skoleundervisning og praktisk oplæring.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	PÆDAGOGIK, DANSKSPROGLIGHED, KOMMUNIKATION
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	OVERBLIK OVER EGEN LÆRINGSPROCES VIA SAMLING OG STRUKTURERING AF LÆRINGSMATERIALER PORTFOLIO betyder grundlæggende en mappe med papirer. Nu om stunder opbevarer mange elever og studerende ofte deres læringsmaterialer som et E-PORTFOLIO i og med, at analoge læringsmaterialer mange steder er på vej retur. Men uanset formen kan et portfolio karakteriseres som en systematisk samling af læringsmaterialer og dokumentation. Det være sig opgaver og øvelser, der er uddelt i undervisningen, såvel som individuelle opgaveløsninger og notater, billeder og fotos, lydoptagelser af en instruktion, personlige refleksioner over læringssituationer og læringsprocesser, følelser, erfaringer som elever i skoleperioder og oplæringsperioder mv. Desuden kan et portfolio være et godt udgangspunkt for en evaluering af læringsprocessen individuelt eller sammen med holdkammerater, undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige. Som støttestrategi og støttemodel er et PORTFOLIO således et værdifuldt materiale, der gør det muligt for den enkelte elev at genbesøge og genopfriske tidligere læringsmaterialer og læringsprocesser, for eksempel tidligere tilberedningsformer, næringsstoffer, hygiejnegler mv. I nogle uddannelser indgår portfolioet endda som dokumentationsmateriale i prøvesammenhænge.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	PORTFOLIO TIL SAMLING AF LÆRINGSMATERIALER Generelt bliver der ofte skelnet mellem arbejdsportfolier og præsentationsportfolier, hvor de sidstnævnte især tager sigte på fremlæggelser af det, elever og studerende har lært igennem et forløb. I ernæringsassistentuddannelsen kan eleverne

	benytte portfolier dels som produkt- og dokumentationsmapper over læringsmaterialer og læringsprocesser (arbejdsportfolier) – dels til fremlæggelse af det lærte, hvis det måtte være relevant (præsentationsportfolier) i forbindelse med prøver.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODEENS SIGTE:	• At både tosprogede og dansksprogede elever fra uddannelsesstart indsamler, strukturerer og dokumenterer læringsmaterialer som vidnesbyrd for deres læringsprocesser, men også som "hukommelsesmaterialer", der er værdifulde til repetition og til at skabe overblik over det lærte. • At undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige støtter både tosprogede og dansksprogede elever i at opbygge overskuelige og velstrukturerede portfolier, så eleverne hurtigt kan finde vej i læringsmaterialerne og repetere både nye og tidligere læringsprocesser. • At undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige via en aktiv og koordineret brug af portfolier på en overskuelig måde kan dele viden om elevernes læring på tværs af skoleperioder og oplæringsperioder.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Vejledere, undervisere og oplæringsansvarlige. • Tosprogede og dansksprogede elever med behov for at skabe overblik over egne læringsprocesser og læringsmaterialer.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	• Det er en god idé at introducere PORTFOLIO metoden fra holdstart som en generel pædagogisk-didaktisk tilgang til undervisningen og elevernes kommende læringsprocesser. Men det er selvfølgelig også muligt at indføre metoden senere. • Det vigtigste er, at undervisere og vejledere - gerne i samspil med oplæringsansvarlige - hjælper eleverne til at danne en struktur for det individuelle portfolio. Mange elever vil uanset baggrund og erfaring have behov for støtte til at sortere læringsmaterialer, opgaver og øvelser i overskuelige undermapper. • Det vil være hensigtsmæssigt for tosprogede at kunne opbevare opgaver, øvelser og andre læringsmaterialer såsom opskrifter på modersmålet eller trediesprog sammen med

	de dansksproglige materialer. Det vil fremme elevernes læringsproces, tilegnelse og løbende repetition af materialerne. - Egenproducerede videoer over madproduktion kan sammen med fotos og andet billedmateriale med fordel indgå i elevernes portefolier. Det samme gælder lydoptagelser af underviseres instruktioner. Portfoliet kan på denne måde udgøre et multimodalt læringsmateriale, som tager hensyn til elevers forskellige læringsstile. - Eleverne kan udarbejde deres portfolio i en analog form. Det vil dog forudsætte, at eleverne medbringer portefolierne til al undervisning og oplæring – eller at skoler og oplæringssteder kan give plads til fysisk opbevaring. E-portfolier vil være at foretrække for at sikre, at eleverne kan tilgå det individuelle portfolio når som helst og hvor som helst. For tosprogede kvindelige elever med familieforpligtelser vil det være en afgørende fordel, at de kan repetere materiale fleksibelt i forhold til familieliv og forpligtelser uden for uddannelsestiden. - Skolerne må vurdere, hvorvidt og hvordan e-portfolier fra forskellige hold kan lagres i de anvendte digitale læringsplatforme på en måde, der sikrer elevernes fleksible tilgang.
MATERIALER:	Elevportfolier.
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	Om portfoliometoden: Saltofte, Margit & Krill, Cecilia (2021): "Portfolio i praksis. Læring, refleksion og kreativitet.

SPROGSTØTTEMODEL 12) – PERSONAS TIL SUPERVISION OG ELEVVEJLEDNING

STØTTESTRATEGI: PERSONAS TIL BEDRE FORSTÅELSE AF ELEVUDFORDRINGER	PERSONAS TIL SUPERVISION OG ELEVVEJLEDNING
HVILKEN UDFORDRING:	Nogle undervisere og vejledere har peget på behovet for at udveksle erfaringer om metoder til at støtte tosprogede elever i undervisning og oplæring. Man vil gerne bidrage til, at tosprogede fastholder og fuldfører uddannelsesforløbet. Men man understreger samtidig, at man først og fremmest er faglærere, der skal sikre elevernes udbytte af den faglige undervisning i en uddannelse med mange faglige kvalifikationskrav og stramme tidsrammer. Det levner ikke megen plads i selve undervisningstiden til at udvise særlige hensyn over for elever med dansksproglige udfordringer eller elever med koncentrationsbesvær mv. Undervisere kan også være i tvivl om, i hvilke situationer og på hvilke måder tosprogede elever har dansksproglige eller kommunikative udfordringer. På denne baggrund kan der være behov for konkrete erfaringer, eksempler og forklaringer på, hvornår, hvordan og hvorfor tosprogede elever kan være sprogligt og forståelsesmæssigt udfordrede i undervisning og oplæring.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED, KOMMUNIKATION, PÆDAGOGIK, KULTUR
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	PERSONAS TIL BEDRE FORSTÅELSE AF ELEVUDFORDRINGER Som støttestrategi og sprogstøttemodel kan metoden PERSONAS hjælpe undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige til at komme tættere på en målgruppe og få bedre indsigt i målgruppens udfordringer, drømme, motivationsfaktorer, holdninger, levekår og behov i undervisnings- og oplæringssituationer.

HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	PERSONA metoden er egentlig hentet fra markedsføringsbranchen, men er i mange år også blevet tilpasset og anvendt inden for beskæftigelses- og undervisningssektoren. PERSONA metoden adskiller sig fra case metoden ved at arbejde med levende mennesker i højere grad end med situationer. PERSONAS er altså fiktive personer, der konstrueres og levendegøres ud fra data og erfaringer om den faktiske målgruppe. PERSONAS er således en metode til at skabe nærhed, indlevelse og dybere forståelse for de kendetegn, livsomstændigheder og handlegrundlag, som præger målgruppen. Med metoden kan man differentiere målgruppen i flere undergrupper med forskellige behov i forhold til undervisning og oplæring. PERSONAS kan skærpe og nuancere forståelsen for, hvordan der kan være forskellige støttebehov inden for en samlet målgruppe, der ellers betragtes som homogen. Tosprogede elever med dansksproglige udfordringer kan virke som en homogen målgruppe, men ved nærmere eftersyn kan elever i denne samlede målgruppe have forskellige udfordringer og behov. PERSONAS er ikke beskrivelser af konkrete enkeltpersoner, men netop konkrete og genkendelige profiler, der er beskrevet ud fra et kendskab til flere målgruppepersoner med kendetegn og behov, der ligner hinanden. Det vigtigste er, at PERSONAS konstrueres ud fra en konkret viden og relevante data om de personprofiler/elevprofiler, som den enkelte persona skal levendegøre. Undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige kan i fællesskab skabe personas ved at drøfte og sammenlægge viden og erfaring om udfordrede tosprogede og dansksprogede elever ud fra konkrete situationer i undervisning, vejledning og oplæring.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODENS SIGTE:	• At undervisere, vejledere og oplæringsansvarlige får en fælles forståelse for de dansksproglige, kommunikative, pædagogiske og kulturelle støttebehov blandt forskellige tosprogede og dansksprogede elevprofiler ved brug af PERSONAS. Det kan som anbefaling ske på fælles uddannelsesdage, kollektiv supervision mv.

	• At både tosprogede og dansksprogede elever får en øget forståelse for, hvordan deres individuelle oplevelse af læringsudfordringer ikke er enestående, men netop deles med andre elever i samme situation, når personas benyttes i vejledningen.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Vejledere, undervisere og oplæringsansvarlige. • Tosprogede og dansksprogede elever med forskellige læringsudfordringer, der kan skildres og gøres genkendelige via personas.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	PERSONAS kan beskrives mere eller mindre udfoldet via faste beskrivelsesskabeloner alt efter den kontekst, de skal anvendes i. Hvis vejledere, undervisere og oplæringsansvarlige sammen konstruerer personas for forskellige elevprofiler, kan arbejdsprocessen tage udgangspunkt i følgende spørgsmål: ✓ Hvilke forskellige profiler kan I komme i tanker om - for eksempel småbørnsmødre med mange familieforpligtelser og bopæl med transportbehov – eller unge kvinder uden social erfaring fra etnisk danske ungemiljøer mv. ✓ Hvad er kerneadfærden for den enkelte profil – for eksempel hvad adskiller profilen fra andre profiler i undervisningen og oplæringen, hvilken adfærd er tydelig i vejledningen mv. ✓ Hvad er profilens vigtigste kendetegn – er der særlige kendetegn ift køn, alder, etnisk herkomst, familieforhold, sociale forhold mv. ✓ Hvad er profilens vigtigste udfordringer i både skoleperioder og oplæringsperioder – nævn både dansksproglige, kommunikative, pædagogiske og kulturelle udfordringer. ✓ Hvilke erfaringer eller idéer er der til konkrete støtteforanstaltninger, herunder til sprogstøtte og andre støttebehov. Ud fra sådanne refleksioner kan en overskuelig fremgangsmåde bestå i at beskrive – konstruere – konkrete elevprofiler ud fra følgende kendetegn: • Et fiktivt navn • En alder, der passer til profilen

	• Sociale forudsætninger såsom familieforhold og bopæl • Generelle uddannelses- og læringsforudsætninger såsom motivation, faglig interesse, forståelse og håndlag, ihærdighed, ambition, aktiv faglig deltagelse og gå-på-mod. • Specifikke uddannelses- og læringsforudsætninger såsom dansksproglig og kommunikativ kompetence, social og psykologisk robusthed på holdet, eventuel viden om ordblindhed. • Idéer og forslag til konkrete støtteforanstaltninger, herunder til sprogstøtte og andre støttebehov.
MATERIALER:	• Konkrete PERSONAS kan udgøre et samlemateriale til såvel supervision som elevvejledning.
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	• Thomsen, Margit Helle (2020): "FAST – fra frafald til fastholdelse i erhvervsuddannelserne. Slutevaluering". Indeholder eksempler på brugen af PERSONAS for elever inden for forskellige erhvervsuddannelser.

C. LOVBASEREDE OG STRUKTURELLE STØTTEMODELLER

MODEL 13) UDVIDET INTRODUKTIONSFORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

Støttestrategi: særligt tilrettelagt information og forventningsafstemning ved uddannelsesstart

MODEL 14) GF+ FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

Støttestrategi: fagtonet og udvidet GF+ forløb for tosprogede elever

MODEL 15) FVU FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

Støttestrategi: gratis og brancherettet danskundervisning via FVU-loven

SPROGSTØTTEMODEL 13) – UDVIDET INTRODUKTIONSFORLØB

STØTTESTRATEGI: SÆRLIGT TILRETTELAGT INFORMATION OG FORVENTNINGSAFSTEMNING VED UDDANNELSESSTART	UDVIDET INTRODUKTIONSFORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER
HVILKEN UDFORDRING:	Flere tosprogede elever har udtrykt behov for en mere gennemgribende introduktion til uddannelsesforløbet og til de rammebetingelser, der kendetegner det danske uddannelsessystem og danske erhvervsuddannelser. BEHOV FOR BEDRE STARTVIDEN OM UDDANNELSEN OG UDDANNELSESMILJØET Eleverne har i nogle tilfælde været henvist fra en kommune, hvor deres interesse og erfaring inden for madlavning har været en drivkraft bag kommunens opfordring til at søge ind på ernæringsassistentuddannelsen. De positive udsigter til et solidt job i en branche med stor efterspørgsel på uddannede medarbejdere har også været en vigtig motivationsfaktor. Men herudover virker det ikke til, at de tosprogede elever inden uddannelsesstart har haft nærmere viden om uddannelsens indhold, struktur, fremmødekrav, undervisningsformer og øvrige betingelser for en erhvervskompetencegivende uddannelse i det danske uddannelsessystem. I forbindelse med skolestart har de tosprogede elever på lige fod med holdenes dansksprogede elever deltaget i et introforløb. Tilbagemeldingerne fra tosprogede elever tyder imidlertid på behovet for et særligt tilrettelagt introduktionsforløb. Det gælder et forløb, der dels tager hensyn til dansksproglige og kommunikative udfordringer - og dels tager højde for, at mange voksne tosprogede elever kan mangle grundlæggende viden om, hvordan det danske uddannelsessystem fungerer pædagogisk, kulturelt og organisatorisk. Et særligt tilrettelagt introduktionsforløb indgår ikke på nuværende tidspunkt i uddannelsesstrukturen og skolernes finansielle rammer. Det vil derfor kræve, at relevante myndigheder i

	Samråd med skoler og arbejdspladser overvejer mulighederne for at tilrettelægge og finansiere sådanne tiltag.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	PÆDAGOGIK, KULTUR, UDDANNELSESSTRUKTUR
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	SÆRLIGT TILRETTELAGT INFORMATION OG FORVENTNINGSADFÆSTNING VED SKOLESTART Som sprogstøttestrategi og sprogstøttemodel skal et særligt tilrettelagt introduktionsforløb for tosprogede elever ikke forveksles med et egentligt forløb i retning af GF+. Et udvidet og særligt tilrettelagt introduktionsforløb i forbindelse med uddannelsesstart kunne sandsynligvis imødekomme nogle af de misforståelser om mødepligt og arbejdsmarkedsregler mv., som både oplæringsansvarlige, skoler og tosprogede elever har peget på. Det særligt tilrettelagte forløb kunne eksempelvis strække sig over 3-5 ekstra introduktionslektioner.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	GRUNDIG INFORMATION OG GENSIDIG FORVENTNINGSADFÆSTNING Et særligt tilrettelagt introduktionsforløb for tosprogede elever kan med fordel omfatte: • En indledende procesbaseret forventningsadfæstning, der dels har fokus på elevernes forestillinger om uddannelsen - dels giver en grundig gennemgang af de forventninger, skolen stiller til elevernes indsats. Det kan være konkrete forventninger og pædagogiske krav om aktiv deltagelse i undervisning og skolekulturelle arrangementer, spørgelyst og nysgerrighed, ligeværdig indstilling til lærer-elev relationer mv. • Den særlige forventningsadfæstning skal også have fokus på regler og krav i forhold til fremmøde og fravær, herunder legitime og ikke-legitime fraværsårsager både i skoleperioder og oplæringsperioder. • En særligt tilrettelagt introduktion til skolens vejledningstilbud, og hvordan man får adgang til læsevejledning mv. • En introduktion til sociale elevfaciliteter og aktiviteter med nøje angivelse af, hvor og hvornår arrangementer som for

	eksempel fredagsbar finder fysisk sted, eller hvor man som elev kan orientere sig i sociale tilbud mv.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODEENS SIGTE:	• At tosprogede elever med dansksproglige og skolekulturelle udfordringer fra uddannelsesstart bliver grundigt informeret om alle vigtige muligheder og krav til et erhvervskompetencegivende uddannelsesforløb. Det gælder både en faglig, social og personlig forventningsafstemning. • At både uddannelsesledere, undervisere og vejledere samt oplæringsansvarlige udarbejder et konkret informationsmateriale og en dialogisk forventningsafstemning i forhold til tosprogede - men også dansksprogede elever - med behov for særligt tilrettelagt og indgående information. • At oplæringsansvarlige også bruger en særlig tilrettelagt forventningsafstemning og informationsindsats for tosprogede elever og dansksprogede elever med tilsvarende informationsbehov.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• Vejledere, undervisere og oplæringsansvarlige. • Tosprogede og dansksprogede elever med særlige afstemnings- og informationsbehov.
FREM GANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	FAKTUELLE OG PÆDAGOGISKE INFORMATIONER • Skolen tilrettelægger et særligt introduktionsforløb i tilknytning til den ordinære introduktionsindsats, for eksempel 3-5 ekstra introduktionslektioner. Oplæringssteder kan tilrettelægge en tilsvarende aktivitet. • Introduktionsforløbet skal kombinere aktuel information om skolen og uddannelsesforløbet med en procesorienteret forventningsafstemning. • Det er en god idé at starte med de faktuelle oplysninger og afslutte med en forventningsøvelse, der tester elevernes forståelse af oplysningerne. • De faktuelle oplysninger bør indeholde en grundig gennemgang og rundvisning til at orientere om skolens fysiske indretning og lokalefordeling. Det er vigtigt, at rundvisningen

	også viser lokale og områder, hvor eleverne kan benytte sociale faciliteter, lektiecafé, udlån af bøger og materialer mv. • De faktuelle oplysninger bør endvidere have særligt fokus på regler og krav vedrørende fremmøde og fravær, herunder både lovligt og ikke-lovligt fravær. Det kan for eksempel gælde fravær i forbindelse med børns sygdom, familiebesøg mv. Elevernes transportforhold og overholdelse af mødetider kan ligeledes være et relevant emne, ligesom forventninger om lejlighedsvis hjemmeopgaver og forberedelse. • Pædagogiske oplysninger kan omfatte skolekulturelle og arbejdspladskulturelle normer og forventninger om aktiv deltagelse i undervisning og oplæring, herunder anerkendelse af elevernes spørgelyst og behov for at afklare og forstå oplæg og introduktioner fra undervisere mv. Det gælder om at indprente, at alle elever har ret til at stille spørgsmål og kommentere, uden at det bliver opfattet som en uforskamethed eller et anslag mod underviserens eller den oplæringsansvarliges autoritet. FORVENTNINGSADFÆSTNING • Forventningsafstemningen kan med fordel udgøre en afsluttende introduktionslektion, der tilrettelægges som en form for uformel test af elevernes udbytte af introduktionen. Eksempel på en testøvelse til forventningsafstemning: • Underviseren/vejlederen/den oplæringsansvarlige oplister i stikord alle de faktuelle og pædagogiske informationer, der er gennemgået i de forløbne introduktionslektioner for tosprogede elever/andre elever med særlige informationsbehov. Eleverne skal kunne se og læse listen i fællesskab, for eksempel på den elektroniske tavle mv. • Underviseren/vejlederen/den oplæringsansvarlige peger nu på et stikord – for eksempel fraværsregler – og beder eleven/eleverne om at forklare, hvad reglerne dækker. Hvis eleven har vanskeligt ved at udtrykke sig eller har glemt reglerne, spørger underviseren, om en anden elev kan komme til hjælp. • Hvis forventningsafstemningen omfatter flere elever, er det vigtigt, at alle elever får lejlighed til at bidrage med svar og forklaringer, eventuelt gennem en gentagelse af nogle informationer. • Underviseren/vejlederen/den oplæringsansvarlige kan eventuelt afslutte med at spørge eleven/eleverne, om der er
--	---

	nogle informationer, som de har svært ved at forstå eller måske at efterleve. Et eksempel kunne være spørgsmål om fremmødekrav og forståelsen af, at man som erhvervsfaglig uddannelsessøgende har pligt til at blive på skolen i hele uddannelsestiden og ligeledes pligt til at overholde arbejdstiden på oplæringsstedet. Eksempel på en kollektiv øvelse til forventningsafstemning: • Eleverne på det særlige introduktionshold sidder i en rundkreds, så alle kan se hinanden. • Underviseren beder nu eleverne om på skift at fortælle i få ord, hvilke forventninger de hver især har til uddannelsesforløbet. • Underviseren spørger de øvrige elever, om de har spørgsmål eller kommentarer til den enkelte elevs forventninger. • Eleverne kan hjælpe hinanden med at formulere deres forventninger, hvis sproget bliver en udfordring.
MATERIALER:	• Udvalgte informationsmaterialer til eleverne.
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	-

SPROGSTØTTEMODEL 14) – GF+ FORLØB

STØTTESTRATEGI: FAGTONET OG UDVIDET GF+ FOLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER	GF+ FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER
HVILKEN UDFORDRING:	Både skoler, oplæringssteder og tosprogede elever er enige om, at det kunne afhjælpe mange dansksproglige udfordringer, hvis der var mulighed for at tilrettelægge danskundervisning i tæt tilknytning til ernæringsassistentuddannelsen. Men der er også givet eksempler på, at det i sig selv er en udfordring for skolerne at organisere en danskundervisning, der går op i en højere enhed med den faglige undervisning og de organisatoriske rammer for uddannelsen. Det vidner de hidtidige erfaringer fra GF+ forløb om. KUN FÅ GF+ ERFARINGER MED TOSPROGEDE TIL FØDEVARE-OMRÅDET En rundspørge blandt udbyderskoler i hele landet har afdækket, at kun ganske få skoler anvender GF+ til tosprogede elever på ernæringsassistentuddannelsen. Flere skoler påpeger, at de organisatoriske krav om at tilpasse GF+ hold til den samlede holddannelse gør det vanskeligt at oprette GF+ hold møntet på tosprogede elever med sproglige udfordringer, fordi der ikke er et tilstrækkeligt elevgrundlag til hovedområdet. Nogle skoler benytter dog GF+ til andre elevgrupper med særlig vægt på udsatte unge mfl. Selv om der endnu kun er meget få erfaringer, har nogle skoler overvejet, om GF+ kan være en velegnet vej til at etablere forberedelsesforløb for tosprogede, der opfylder de generelle adgangskrav. Det kan være elever, som sigter målrettet mod GF2 på ernæringsassistentuddannelsen, men har brug for en sproglig opkvalificering med vægt på både fagsprog, færdighedsprog og bedre funktionelt hverdagssprog inden endelig optagelse.

	Det kan også være tosprogede med behov for en yderligere afklaringsproces. For begge grupper kan et 10 ugers GF+ forløb tilrettelægges med en sammensætning af erhvervsfag og kombinationsfag, der især giver plads for den fagrettede sproglæring. Der knytter sig under alle omstændigheder en række udfordringer til GF+, hvis ordningen skal fungere som en effektiv sprogstøttestrategi og sprogstøttemodel. Det er strukturelle og lovrelaterede udfordringer, som ikke umiddelbart kan løses på den enkelte skole, jvf. nedenfor.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	ORGANISERING, STRUKTUR, DANSKSPROGLIGHED
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	FAGTONET OG UDVIDET GF+ FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER BEHOV FOR LÆNGERE FORLØB Fra undervisere med erfaring fra GF+ forløb for tosprogede elever lyder der et vigtigt budskab om, at selve tidsrammen omkring GF+ udgør en væsentlig hæmsko for tosprogede elevers dansksproglige læringsproces. Erfaringen viser, at 10 uger generelt er en stakket frist i forhold til elevernes faktiske læringsbehov. Tidsrammen er for stram, når skolerne skal overholde de gældende krav til fordelingen af erhvervsfag og kombinationsfag mv. BEHOV FOR SPROGLIG FAGTONING FOR TOSPROGEDE ELEVER Et andet budskab er, at det kan være vanskeligt at tilrettelægge et fagbalanceret forløb inden for tidsrammen, når skolerne inden for et 10 ugers forløb af ressourcehensyn kan være nødt til at sammensætte GF+ forløb for elever med forskellige faglige læringsbehov, for eksempel elever inden for social- og sundhedsområdet, serviceassistentelever og ernæringsassistentelever. Inden for den snævre tidsramme levner det ikke mange muligheder for en målrettet fagtonet sprogundervisning. Skal GF+ være en effektiv sprogstøttestrategi og sprogstøttemodel må det anbefales, at GF+ for tosprogede elever udvides til et længere forløb, eksempelvis 20 uger. En videre anbefaling er, at der med en udvidet periode sikres en tydeligt fagtonet sprogundervisning, der systematisk kan forberede eleverne til deres faglige uddannelse, her ernæringsassistentuddannelsen.

HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	SAMARBEJDE MED JOBCENTRE Fra skoleside er det blevet nævnt, at et mere systematisk samarbejde med jobcentre om rekrutteringen af tosprogede elever til GF+ hold på fødevareområdet eventuelt kunne fremme mulighederne for at tilbyde tosprogede ledige et særligt tilrettelagt forløb til ernæringsassistentuddannelsen. Idéen kan være, at tosprogede elever inden for en fødevarerettet fagretning får tid, fagpædagogisk støtte og fagtonet sprogtræning til at tilegne sig og fordøje såvel fagbegreber som generelle forventninger og krav til en erhvervsfaglig uddannelse. Et sådant særligt tilrettelagt tilbud kalder dog på et videre udviklingsarbejde til at opbygge konkrete og detaljerede eksempler på, hvordan et effektivt GF+ forløb for tosprogede elever i retning af fødevareområdet kunne tilrettelægges.
KONKRETE LÆRINGSMÅL: HVAD ER METODEENS SIGTE:	• At eleverne opnår en indføring i et hovedområde og de tilhørende fag med henblik på at kvalificere sig til at træffe det rigtige valg af erhvervsuddannelse. • At GF+ elever med særlig interesse for ernæringsassistentuddannelsen får mulighed for at kvalificere sig både fagligt og sprogligt til at kunne fuldføre uddannelsen. Det skal ske gennem en GF+ undervisning, der kombinerer fagundervisning og sproglæring via en systematisk fagtoning af forløbets danskundervisning.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	• GF+ er forbeholdt elever, der har afsluttet 9. eller 10. klasse med afgangsprøve (eller et tilsvarende niveau) for mere end 2 år siden. Kravet til ansøgere er desuden, at de har opnået mindst 2,0 som karaktergennemsnit i mundtlig og skriftlig dansk såvel som skriftlig matematik ved afgangsprøven. Alternativt skal ansøgere have indgået en uddannelsesaftale med en virksomhed i forhold til uddannelsens GF2.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	-
MATERIALER:	-
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	• Børne- og Ungeministeriet (2022): "Grundforløb plus (GF+). Vejledning".

	• Bekendtgørelse om grundfag, erhvervsfag, erhvervsrettet andetsprogsdansk og kombinationsfag i erhvervsuddannelserne og om adgangskurser til erhvervsuddannelserne. Kan hentes på uvm.dk eller retsinformation.dk.
--	---

SPROGSTØTTEMODEL 15) – FVU FORLØB

STØTTESTRATEGI:

**GRATIS BRANCHERETTET DANSK-
UNDERVISNING VIA FVU-LOVEN**

FVU FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER

HVILKEN UDFORDRING:

Både skoler og oplæringssteder har bekræftet, at danskundervisning i tilknytning til den ernæringsfaglige uddannelse kunne afhjælpe mange dansksproglige udfordringer blandt tosprogede elever. Det samme har lydt fra tosprogede elever. Det er imidlertid en udfordring at organisere en bæredygtig model, hvor dansksproglig og ernæringsfaglig opkvalificering går effektivt hånd i hånd. Det viser erfaringerne fra GF+.

FVU-forløb for tosprogede elever kan dog være en realistisk vej at gå.

FORBEREDENDE VOKSENUUNDERVISNING (FVU) TIL TOSPROGEDE ELEVER

FVU er et lovgrundlag, der åbner mulighed for at tilbyde tosprogede elever fagrelateret danskundervisning enten forud for eller sideløbende med elevernes optagelse på ernæringsassistentuddannelsen.

FVU er i henhold til FVU-loven et tilbud til voksne, der ønsker at forbedre deres kompetencer inden for grundfag som læsning, skrivning, stavning, regning, engelsk og IT. Målgruppen er således kortuddannede voksne over 25 år, der eksempelvis kan bruge et FVU-forløb som springbræt til videre uddannelse.

FVU-forløb udbydes af særligt **certificerede** FVU-undervisere og uddannelsesinstitutioner med en FVU-driftsoverenskomst. Det er typisk VUC, sprogcentre, folkeoplysningsaktører mv.

Der findes konkrete informationer om FVU-udbydere på UddannelsesGuiden (ug.dk) eller Børne- og Undervisningsministeriet (uvm.dk)

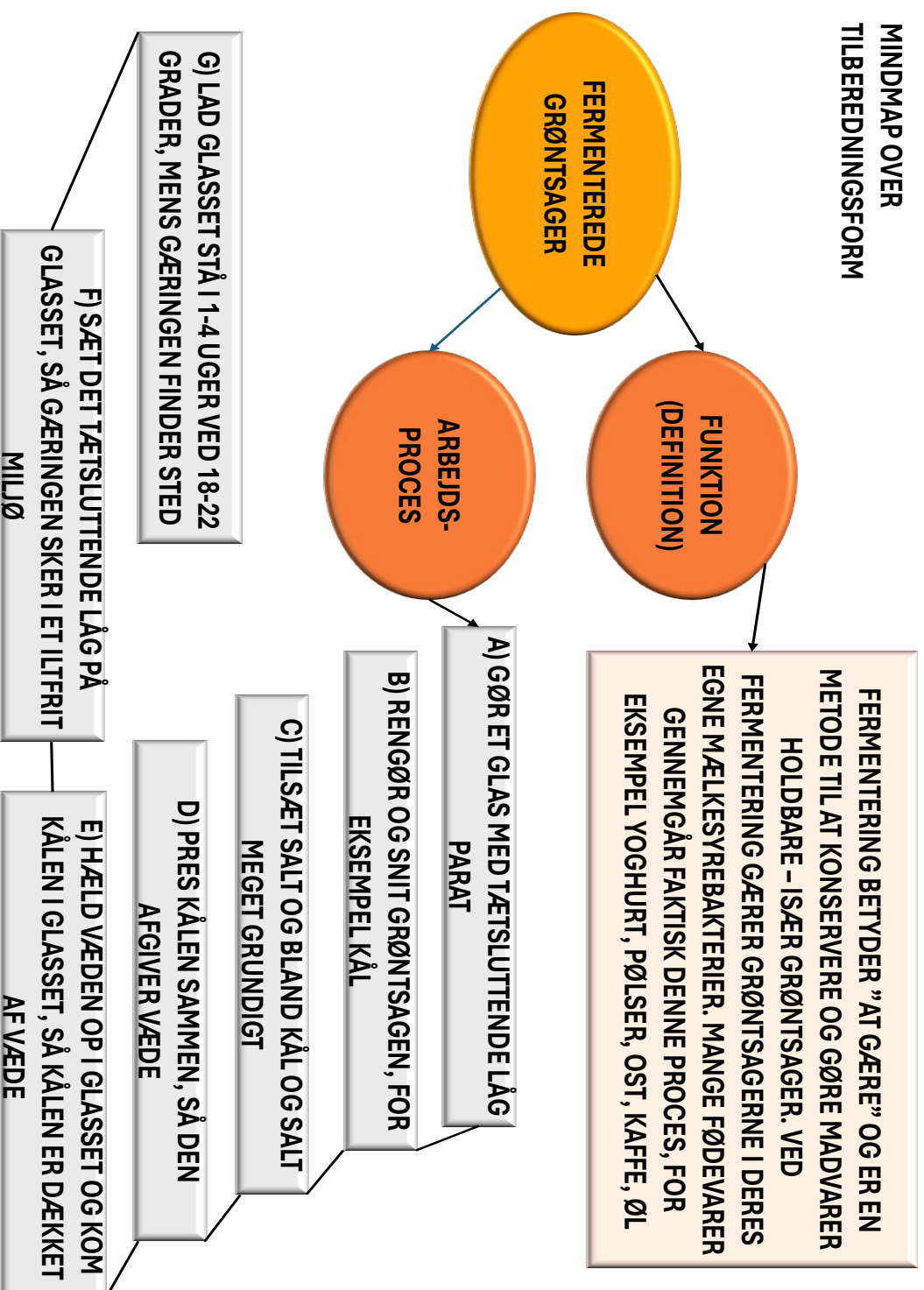
	FVU-undervisning er i henhold til FVU-loven statsfinansieret i form af taxameterstyrede tilskud til de certificerede og godkendte udbydere, der indberetter deltageraktiviteten til Børne- og Undervisningsministeriet for at udløse tilskuddet. FVU-undervisning er dermed gratis for deltagerne.
HVILKEN INDSATSKATEGORI:	DANSKSPROGLIGHED
HVILKEN STØTTESTRATEGI: HVAD KAN DER GØRES?	GRATIS BRANCHERETTET DANSKUNDERVISNING VIA FVU-LOVEN FVU er opdelt i FVU-Dansk, FVU-Matematik, FVU-Engelsk, FVU-Digital. Nogle FVU-udbydere tilbyder endvidere særlig tilrettelagt FVU-undervisning under titlerne FVU-Dansk Online, FVU-Dansk for Ukrainere, FVU-Dansk sundhed samt ordblindeundervisning. FVU-Start er desuden et særligt tilbud for tosprogede og målrettet dansksproglige og kommunikative færdigheder. Der er ingen prøvekrav efter et fuldført forløb under FVU-Start. Men der er tilbud om en faglig bedømmelse. Som sprogstøttestrategi og sprogstøttemodel kan FVU-Dansk eller FVU-Start være interessante og relevante tilbud, alt efter elevernes dansksproglige forudsætninger, som nærmere beskrevet nedenfor.
HVILKEN METODE: HVORDAN KAN DET GØRES?	FVU FORLØB FOR TOSPROGEDE ELEVER UNDERVISNINGENS OMFANG FVU-forløb omfatter som udgangspunkt 30-60 timers pr trin, svarende til 40-80 lektioner á 45 minutter. Efter første forløb kan FVU-underviseren vurdere, om en elev har gavn af et yderligere forløb, for eksempel 80 lektioner. Der er mulighed for at udvide denne ramme, såfremt det skønnes fagligt, at eleven har brug for mere undervisning for at honorere de faglige krav på uddannelsen eller arbejdspladsen. FVU-Start kan eventuelt benyttes som springbræt til yderligere forløb inden for FVU-Dansk.
KONKRETE LÆRINGSMÅL:	• At tosprogede elever på ernæringsassistentuddannelsen

HVAD ER METODESENS SIGTE:	modtager danskundervisning, der er målrettet og fagtonet til uddannelsens fagbegreber i alle læringsmaterialer og øvelser.
MÅLGRUPPE: HVEM RETTER METODEN SIG MOD?	Tosprogede elever på ernæringsassistentuddannelsen med sproglige udfordringer, der hæmmer deres ernæringsfaglige læringsproces.
FREMGANGSMÅDE SKRIDT-FOR-SKRIDT:	PLANLÆGNING I TÆT SAMARBEJDE MED EN FVU-UDBYDER Som første skridt på vejen til et FVU-forløb for tosprogede elever er det nødvendigt at kontakte en godkendt FVU-udbyder. Det kan være en FVU-udbyder i lokalområdet eller regionen. Men det kan også være en udbyder andetsteds i landet, som udfører FVU-undervisningen lokalt. På et eller flere indledende møder giver FVU-udbyderen konkret og grundig vejledning om mulighederne og rammerne for et FVU-forløb. Det gælder også vejledning i forhold til selve tilrettelæggelsen af et relevant forløb, der er tilpasset elevernes faglige og dansksproglige behov og forudsætninger. Find information om FVU-udbydere på UddannelsesGuiden (ug.dk) eller Børne- og Undervisningsministeriet (uvm.dk). FLEKSIBLE RAMMER FOR TILRETTELÆGGELSEN FVU-forløb kan foregå som virksomhedsforlagt eller uddannelsesforlagt undervisning. En erhvervsuddannelse kan således samle et elevhold til FVU-Dansk eller eventuelt FVU-Start for tosprogede elever over 25 år eller eventuelt yngre elever efter en nærmere vurdering. Undervisningen varetages af en ekstern underviser fra en FVU godkendt uddannelsesinstitution. Undervisningen kan foregå på erhvervsskolen, men den kan også henlægges til et sprogcenter eller VUC. Flere udbyderskoler kan gå sammen om at oprette et tværgående FVU-hold for tosprogede ernæringsassistenter med fokus på fag- og brancherelateret danskundervisning. Sammenfattende kan FVU-forløb let skræddersys til målgruppen af tosprogede voksne elever på ernæringsassistentuddannelsen. Det kan eksempelvis være i form af ekstraundervisning i et givet tidsrum inden for den faglige uddannelses ramme.

	OPTAGELSESKRAV OG SCREENING Optagelse af tosprogede elever på et FVU-Dansk forløb eller eventuelt et FVU-Start forløb sker på grundlag af en obligatorisk samtale, der gennemføres af en FVU-underviser/vejleder ud fra en obligatorisk samtaleguide i henhold til reglerne. Samtaleguiden relaterer sig til den europæiske referencerammes sprogkrav. Samtalen skal blandt andet afklare elevens: • Uddannelsesbaggrund • Uddannelsessituation eller arbejdssituation • Faglige og dansksproglige behov • Motivation Samtalen fører derefter til en screening og testning, der skal hjælpe til at placere eleven på det rette trin og også på den rigtige FVU-uddannelse. Screeningen skal afklare, om den enkelte elev har de dansksproglige færdigheder, der er en forudsætning for optagelsen. Screeningen skal også sikre, at undervisningen tilrettelægges, så den matcher elevernes færdigheder og læringsbehov, så eleverne bliver indsat på det rette starttrin. STYRK LÆSNING OG SKRIVNING OM MAD FVU-DANSK ✓ Via tekster, der er relevante for uddannelsen ✓ Via træning i læsning, skrivning, grammatik og ordforråd ✓ Via en fleksibel tilrettelæggelse, for eksempel: ✓ 2 x 3 lektioner eller 1 x 4 lektioner om ugen mv.
MATERIALER:	-
VARIATIONSMULIGHEDER:	-
REFERENCER:	Læs mere om FVU-loven og mulighederne for FVU-forløb på Børne- og undervisningsministeriets hjemmeside samt de aktuelle bekendtgørelser til loven: • https://uvm.dk/uddannelse-til-voksne/forberedende-voksenundervisning-fvu/

	• Bekendtgørelse af lov om forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne. Nr. 142 af 14. februar 2024 • Bekendtgørelse om undervisning m.v. inden for forberedende voksenundervisning. Nr. 249 af 11. marts 2024
--	---

BILAGSMATERIALE

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs

EKSEMPEL

Funktion:

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs er en klassisk dansk ret. Retten består af stegte hakkebøffer, langsomt stegte løg og en brun sovs lavet på stegesky.

Retten serveres ofte med kartofler og bruges hér som et eksempel på, hvordan man kan opdele en arbejdsproces i klare trin.

Arbejdsproces:

1

Pil løgene og skær dem i tynde skiver.

2

Smelt smør og steg løgene ved lav varme, indtil de er bløde og gylde.

3

Form hakkekødet til bøffer og krydr dem med salt og peber.

4

Steg hakkebøfferne på panden ved middel varme, til de er gennemstegte.

5

Tag bøffer og løg af panden og hold dem varme.

6

Tilsæt bouillon til panden og lad stegeskyen koge op.

7

Jævn sovsen, smag til og server retten.

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs

Elevøvelse

Funktion:

Hakkebøf med bløde løg og brun sovs er: _____

Retten serveres ofte med: _____

Arbejdsproces:

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

7 _____

Fermenterede grøntsager

Elevøvelse

Funktion:

Fermentering betyder _____

Det er en måde at gøre mad holdbar på – især grøntsager. Når man fermenterer, gærer grøntsagerne med deres egne mælkesyrebakterier. Mange fødevarer er fermenterede, for eksempel yoghurt, pølser, ost, kaffe og øl.

Udvælg en grøntsag og beskriv en fermenteringsproces på et blankt stykke papir. Inddel og indsæt derefter processen i 7 korte trin.

Arbejdsproces:

1

2

3

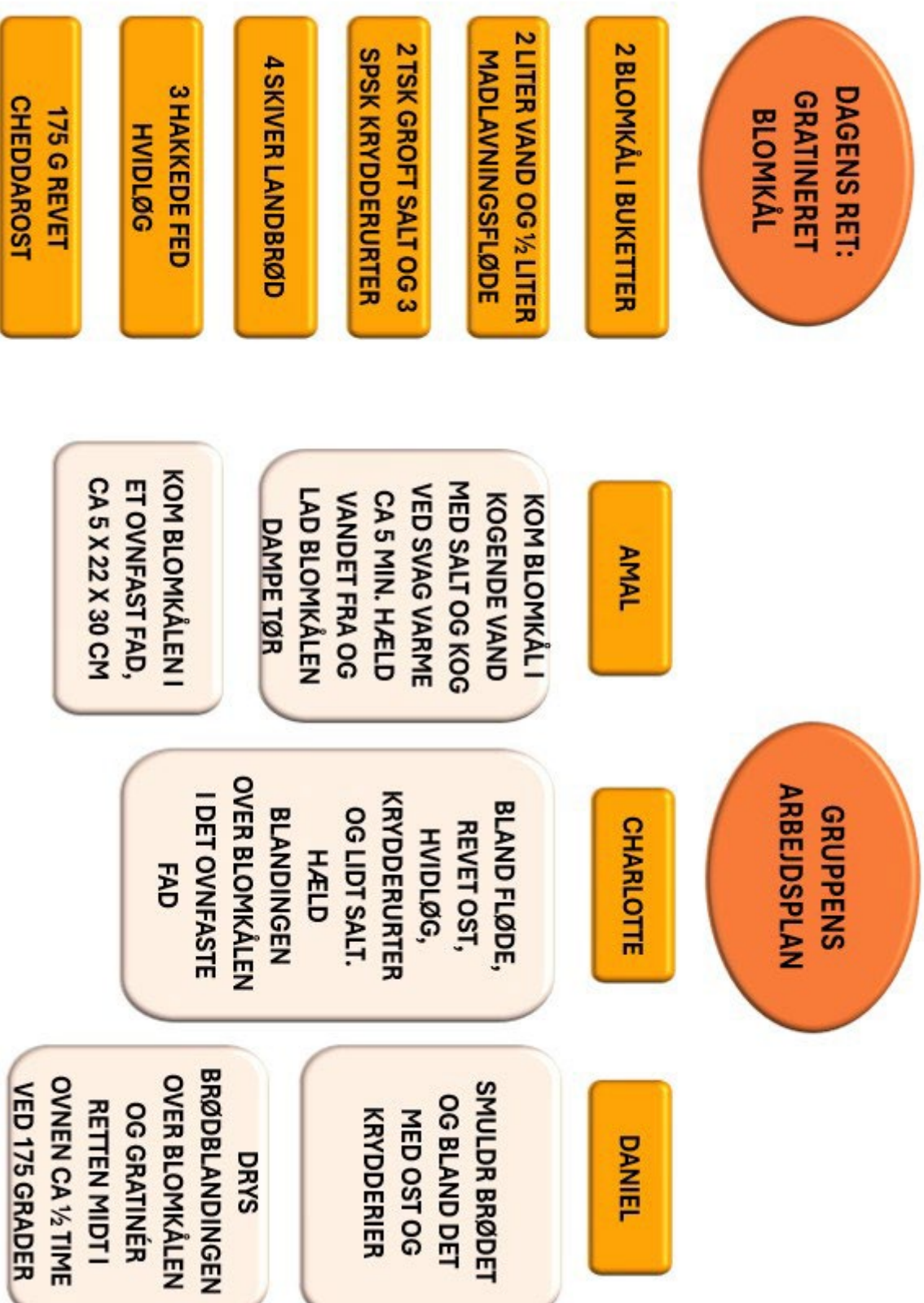
4

5

6

7

Den gode ernæringsassistent

Elevøvelse

Hvad er en ernæringsassistent uddannet til?

Hvad betegner du som en god ernæringsassistent?
Skriv ord og begreber rundt om mindmappet.

FAGUDTRYKSØVELSE: HVAD BETYDER FAGORDENE: (SÆT KRYDS)

1. hævet betyder
 - a) vokset
 - b) god kvalitet
 - c) meget velsmagende
2. udskiftet betyder
 - a) udleveret
 - b) byttet ud
 - c) printet ud
3. cremet betyder
 - a) er lavet af creme
 - b) er smurt ind i noget
 - c) har en blød, luftig konsistens
4. revet betyder
 - a) såret
 - b) trykket flad
 - c) raspet i små stykker
5. muggen betyder
 - a) meget sur
 - b) rådden
 - c) lidt våd
6. holdbar betyder
 - a) den holder noget
 - b) vandtæt
 - c) den går ikke let i stykker
7. økologisk betyder
 - a) usprøjtet
 - b) med mange vitaminer
 - c) bedre

Fagudtryksøvelse 1

Hvad betyder fagordene?

Sæt kryds ved den rigtige betydning.

Elevøvelse

Hævet

☐ vokset

☐ god kvalitet

☐ meget velsmagende

Udskiftet

☐ udleveret

☐ byttet ud

☐ printet ud

Muggen

☐ meget sur

☐ rådden

☐ lidt våd

Sprød

☐ knasende

☐ stegt færdig

☐ brunlig rød

Revet

☐ såret

☐ trykket flad

☐ raspet i små stykker

Økologisk

☐ usprøjtet

☐ noget er sundt

☐ fyldt med vitaminer

FAGORD	MIN FORKLARING
Kostpyramide	
Spækbræt	
Afrime	
Tilsmage	
Animalsk	
Afpudse	
Vegetarisk	
Gyldent	
Brunch	
Farsere	
Blanchere	
Sprængt kød	
Konserves	
Fond	
Gratinere	
Partering	
Resistent	
Pasteuriseret	
Stødt	
Lunt	
Tilsætningsstoffer	
Flere fagord...	

Fagudtryksøvelse 2

Test din viden om fagord

Tilføj dine egne forklaringer til fagordene.

Elevøvelse

FAGORD	MIN FORKLARING
Kostpyramide	
Spækbræt	
Afrime	
Tilsmage	
Animalsk	
Afpudse	
Vegetarisk	
Gyldent	
Farsere	
Blanchere	
Sprængt kød	
Konserves	
Gratinere	
Partering	
Resistent	
Pasteurisering	
Fond	
Tilsætningsstoffer	
Brunch	
Pochere	

15

- **Hvad er dit/dine modersmål?**
- **Hvor er du født?**
- **Taler du en dialekt/flere dialekter?**
- **Hvilke sprog taler du/kan du udtrykke dig på?**
- **Hvilke sprog bruger du i hverdagen, privat og fagligt?**
- **Hvordan har du klaret dig sprogligt på rejser til andre lande?**
- **Har du boet i andre lande end Danmark?**
- **Har du familie, venner eller kolleger, der taler flere sprog?**
- **Kan du lide at se og høre udenlandske film og musik?**
- **Hvordan vil du definere begrebet flersproglighed?**

(Frit efter Holmen & Thise, 2019)

FUE

NYE SPROGSTØTTEMODELLER TIL ERNÆRINGSASSISTENTUDDANNELSEN

METODEKATALOG OVER DIGITALE, ANALOG
OG LOVBASEREDE SPROGSTØTTEMODELLER

Det nærværende materiale er udarbejdet for Fagligt Udvalg for Ernæringsassistentuddannelsen (FUE) som led i udviklingsprojektet "Fokuseret indsats om sprogstøtte". Projektet er udført af mhtconsult i samarbejde med CLAVIS sprog & kompetence under projektledelse af Margit Helle Horn Thomsen fra december 2024 til og med september 2026.